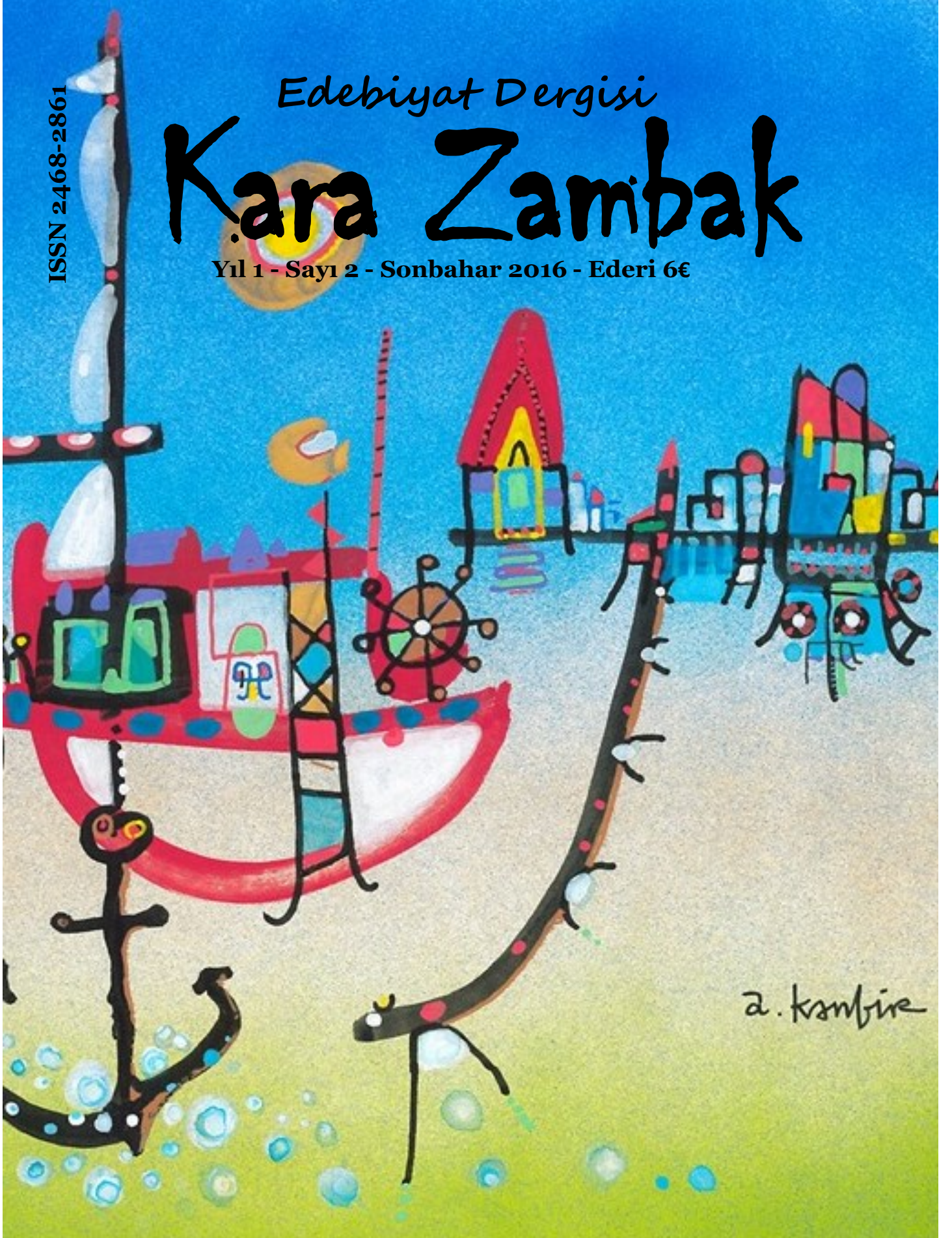

ISSN 2468-2861

Edebiyat Dergisi

Kara Zambak

Yıl 1 - Sayı 2 - Sonbahar 2016 - Ederi 6€

Edebiyat Dergisi

Kara Zambak

Yıl 1-Sayı 2- Sonbahar 2016

İçindekiler

ALİ ŞERİK	Merhaba	4
ŞÜKRÜ ERBAŞ	Selvinin Altında	5
ATILLA İPEK	Hollanda Türk Göçmen Edebiyatı	6
JANA BERANOVÁ	Yasak Sözcük	9
ERKAN ZENGİN	Türk - Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış	10
GÜLEREN KILINÇARSLAN	Bir Adam	13
VOLKAN YAZICI	Deli Cafer, İsmail, Tayfur ve Şaşı	14
ATTILÂ İLHAN	Cinayet Saati	15
KÂMİL AYDEMİR	Tam Değil Hiçbir İnsan	16
İBRAHİM EROĞLU	Meyve ve Sebze Şiirleri	17
TUNCAY ÇİNİBULAK	Ontluiken	18
BEKİR KİREŞ	Yunus Emre Ayrıl Şiirinde Toplumsal Değer	19
YUNUS EMRE AYRAL	Aydemir Gürsoy'un Ayağı...	20
VELİ BAYRAK	Şiirler	21
MURAT IŞIK	De Turken Komen	22
VASKO POPA	Oyunlar: Baştan Çıkartan	24
NİSA LEYLA	Bir Diyeceğim Var	25
CELAL İLHAN	Ateşle Dans	26
HAYDAR & İBRAHİM EROĞLU	Hollandalı – Türk Fıkraları	28
AZİZ KEMÂL HIZIROĞLU	Gölge	29
MAS PAPO	Wintertijd	30
SABINE KARS	Lappenman	31
RIZA ASLAN	Diyâr-ı Bekir	32
MURAT TUNCEL	Hollanda'da Türk Edebiyatı	34
A. BAHADIR ÜGE	Gölge Jileti	36
ŞERMİN KOCA	Terkediyorum Diyorsun ya...	37
NİHAT KEMAL ATEŞ	Avrupa'da Türk Edebiyatı	38
ZEKİ ŞERDİN	Davut Yücel: Hayatın Arasında Gezen Bir Kamera	39
DAVUT YÜCEL	Bana En Çok Şiir Yazan Karım Değil	39
ŞÜKRÜ KARAKUŞ	Atilla Kanbir'in Son Çalışmaları Üstüne ...	40
ATİLA KANBİR	Şiirler	41
MUZAFFER YANIK	Ağlamak Ne Kadar da Güzelmiş Meğer	42
ÖRSAN GÜRKAN APLAK	Ekleyiniz Günaydın Dın	43
SEVDA KURAN	Ben Zaten Sadece "Bizi" Yazdım!	44
SEVDA KURAN	Çeşit	45
FIRAT AYDIN	Küçük İskender: "Marjinal Şair"	46
KÜÇÜK İSKENDER	Afacan	47
HAYDAR EROĞLU	Şiirler	48
FİKRET YAZ	Eylül'e Sor Neden	49
NURİ AKALIN	Sanat ve Edebiyatı: İzafiyet ...	50
KADİR BÜYÜKKAYA	Gelincik Yapragna Nakış Edilen Şiirler	54
YÜKSEL ŞAHİN	Gelincik	55
ÖZGE ORHAN	Üç Onluk Eski İki Boncuk	56
ALİ ŞERİK	Şiirler / Gedichten	57

Merhaba

ALİ ŞERİK

Unutamayacağımız bir yılın sonuna doğru yaklaşıyoruz. Terör dünyaya ve Türkiye'ye damgasını vuruyor, savaş ve yoksulluktan kaçan mültecileri Ege ve Akdeniz de tekne tekne boğulu--yorlar. Türkiye'nin doğusundaki iç savaş nedeniyle Diyarbakır'ın Sur'u yerle bir ediliyor, başta HDP milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılıyor... Derken başarılamayan bir askeri darbe girişimi ve ardından gelen sivil darbe. Şimdi Türk Ordusu Suriye'de. Ülkenin iktisadi dinamiğinde yeni bir güç oluşturuldu: Müslüman Burjuvazi. 15 Temmuz'da Amerika'nın yarattığı "ılımlı İslam" modeli çöktü ve Irak, Libya, Mısır, Suriye'de işlemedi. Türkiye'de de işlemeyecek. Türk-İslam Sentez İdeolojisi kan kaybı yaşıyor artık.

Barışın kokusunu unuttuk. Koku şair için en önemli araçlardan biri. Kaç şair gözlerini yumup burnuna gelen kokuya odaklanarak şiirin iskeletini kurdu? Edebiyatta örnekleri çok. Elli küsur yıl önce yurt dışına gelen gurbetçi işçiler; hep memleketlerinin, yurtlarının, yemeklerinin, sevdiklerinin kokusundan bahsederlerdi. Artık kimse vatan kokusunu ağzına bile alamıyor. Çünkü kokuya korku girdi. O kokuya kan, acı, keder, gözyaşları karıştı çünkü. Sonunda o koku diktatörlük kokusuna, o da diktatörlük korkusuna dönüştü. Barışın kokusunu tekrar yakalamazsak, edebiyatımızda da savaşın mide bulandıran o iğrenç kokusu karışacak. Taa ki barışı savaştan sonra değil de savaştan önce kullanmasını öğrenene dek.

Edebiyat zor durumda, özgür edebiyat çok zor bir durumda. Bağnaz düşüncelerin, köhnemiş geleneklerin ve dogmatik kuralların kapısını zorlayan, yeni ufuklar açan ve dayatmacılığa 'hayır' demesini bilen bir edebiyat gittikçe kan kaybediyor. Öyle bir dönemdeyiz ki, kelimeyi ve sözü, yani edebiyatı kim daha iyi kullanıyorsa ülkenin ve dünyanın yönünü de o belirliyor.

Edebiyat ve sanat bir halkın DNA'sıdır. İşte onun için Yaşar Kemal'i okurken Çukurova insanıyla tanışırız. Jose Saramago'nun 'Körlük' eserini okurken hayatta kalma mücadelesini, Patrick Süskind'in 'Koku'sunu okurken tutkuların sınırsızlığını, Hasan Hüseyin'i okurken köyden kentlere göçen halkın umuda yolculuğuyla ile karşılarız. Hollanda'da yazılan

bizim edebiyat, ilk başta topraktan elini çeken ve makineye sarılan işçilerimizi anlattı, bıraktıkları köyleri, karşılaştıkları zorlukları, iki kültür arasındaki sıkışmışlığı, içlerinde taşıdıkları umutları ve yurtlarına olan özlemlerini anlattı.

Bu sayıda göçmen edebiyatını işledik. Hollanda'daki edebiyatımızın ilk temsilcisi Papatya Nalbantoğlu 1976 yılında "Murat" adlı öykü kitabı ve Murtaza Vural 1979 Terim ile Suladım Hollanda Lalelerini adlı şiir kitabı. Ondan sonra Halil Gür 1984'de "Gekke Mustafa" kitabıyla çıkış yaptı ve E Du Perron ödülünü kazandı. Hürrem Efe'nin "Köyden İndim Hollanda'ya" 1988 de yayımlandı. Derken yazar ve şairlerin adları çoğaldı: Kazım Cumert, Kamil Aydemir, Fehmi Eruçar, Yavuz Nufel, Muzaffer Yanık, Ahmet Sefa, Hüseyin Şahin, Mehmet Cetin, İbrahim Eroğlu ve daha niceleri... Bu edebiyat kervanına bu yıl Agob Yıldız, Yüksel Şahin ve Ferda Güneş Aydın da katıldılar.

Hollanda'ya işçi olarak gelen insanların edebiyata başlaması bir başka sıkıntı yarattı, ürünlerinin adına ne denmeliydi? Yeni isimler doğdu edebiyatta "Gastarbeiders Literatuur" Misafir İşçiler Edebiyatı, "Migrantenliteratuur" Göçmen Edebiyatı, "Alloch-toneliteratuur" Azınlıklar Edebiyatı, "Etnische Literatuur" Etnik Edebiyat. "Multiculturele Literatuur" Çok kültürlü Edebiyat, "Nieuwe literatuur" Yeni Edebiyat gibi... Kısaca Hollanda'da ve Avrupa'da yazılan edebiyatımız henüz hak ettiği yeri bulamadı, demek yanlış olmaz.

Artık yazar ve şairlerimiz Hollanda dışında da adlarını duyurmaya başladı, Nuri Can, Murat Tuncel, Sadık Yemni, Haydar Eroğlu, gibi bir çırpıda adlarını sayacağımız isimler var.

İki dilde yazan veya sırf Hollandaca yazan şairler ve yazarlar çoğalmakta. Kullandıkları dil işledikleri temaları etkilemekte, edebiyata yeni bir kapı açmakta, anlattıkları konularda yeni renkleri bulmak mümkün. Özkan Akyol, Sevtap Bağcı, Ebru Umar, Nilgün Yerli, Murat Işık, İbrahim Eroğlu, Ali Şerik, Tuncay Çinibulak bunlardan bazılarıdır.

52 yıl önce Hollanda'ya geldiğimizde yazarımız, şairimiz yoktu, şimdi her yıl yeni isimler katılıyor aramıza.

Selvinin Altında

ŞÜKRÜ ERBAŞ

Sonsuzun Eşikleri

10.
Elma bahçelerini anımsa
Tahtalı Köprü'yü anımsa
Eteklerindeki karıncayı anımsa
Ağzın bütün çiçeklerin tomurcuk vakti
Söğütlerin öpüşünü anımsa
Göğüslerindeki teri anımsa
Gözlerinden gözlerime düşen
Güneş bahçelerini anımsa
Unutma ölürüm, unutma ölürsün
Ayva çiçeklerinin gökleri altında
Ağzına fısıldadığım sözleri anımsa...

Yalnızlığımın annesi
İnsan ölünce yalnız kendisi ölmüyor
Ne diyordu Metin Abi
*Yani benim gözlerimin bunca yıl gördükleri
Benimle birlikte yok olup gidecekler, öyle mi?**

*Metin Altıok

Hollanda Türk Göçmen Edebiyatı

ATILLA İPEK

Kara Zambak Dergisine 2016 yazı öncesi merhaba derken gerilere dönüp Hollanda'ya Türkiye'den gelenlerin göçmenlerin oluşturduğu edebiyatın bugünlere nasıl geldiğini kimlerin neler yazdığını, bu işin ağır işçilerini bir hatırlamak istedik.

Sıfır noktası: İlke Dergisi

60'lı yılların başlarında Türklerin Hollanda'ya göçünden sonra ilk çıkan dergi **İlke Dergisi**. İlke işçilerin sorunları, Hollanda'daki yasaların işleyişi gibi konuların yanı sıra kültür, sanat ve edebiyatın da yer aldığı bir dergiydi. İlke bu anlamda hem entelektüellere bir alan açtı hem de düzenlediği yarışmalarla çok önemli isimleri (Hollanda) Türk Edebiyatı'na kazandırdı. Nükteli tarzıyla bir dönemin fotoğrafını çekip bize miras bırakan Hürrem Efe, yine hem Türkiye hem de Hollanda'da birçok eseri yayımlanan Sadık Yemni'nin ilk ayak izlerine İlke Dergisi'nde rastlıyoruz.

O yıllarda verilen eserlere baktığımızda neredeyse hepsinin göçün ilk yıllarında karşılaşılan zorluklar üzerine olduğunu görüyoruz. Bunların en iyi örneklerinden biri Hürrem Efe'nin 1988'da yayımladığı 'Köyden İndim Hollanda'ya' isimli hikâye kitabıdır. 'Birinci Kuşağın Böreği' isimli hikâyede 'Sizin hiç alışageldiğiniz bir yiyeceğe, içeceğe uzun süre özlem duyduğunuz oldu mu? İkinci kuşak bilmez. Belki inanmayanlar olacaktır ama, biz zeytine, bildiğimiz şu kara zeytine bile hasret kaldık' diye başlar ve hayatında yufka açmamış adamların börek yapma girişimini bize anlatır.

Fehmi Özgök ve Ali Şerik yine İlke'de ilk eserlerini yayımlamış yazar ve şairlerden.

12 Eylül Darbesi sonrasında oluşan 'yeni tür' göçten edebiyat da etkileniyor ve çeşitleniyor. Ahmet Sefa ve

birçok diğer yazar, şair o dönemde yaşanan siyasi olayları, yaşananları ve sonuçlarını işliyor eserlerinde. Ayrıca kendi toplumumuza ve Hollanda'daki yaşayışımıza bir özeleştiri Ahmet Sefa'nın işlediği konulardan.

Aynı şekilde Avrupa'da yeniden artan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı da eserlere yansıyor. Haydar Eroğlu'nun kısa ama çok güçlü bir şiirinde bunu görebiliyoruz:

Almanya'da evlerin / Yakıldığı günlerde / Böyle yazdı bir çocuk / Lahey'de / Kapısına evlerinin / Büyük harflerle: / 'TÜRK OTURMUYOR / BU EVDE!'

İlke Dergisi 90'lara kadar bir lokomotif görevi gördü ve onlarca yazara pencere açtı. Araştırmacı yazar Fehmi Özgök bir söyleşisinde şöyle diyor: 1990 yılında İlke dergisi'ni çıkaranlardan Rahman Domaniç 'birleşelim' diye Hollandalı Türk yazarları bir konferansa davet etti. 70 kişi yazarım diye ortaya çıktı (ekliyor: hamamda herkesin sesi güzeldir), Aralarında Papatya Nalbantoğlu, Hürrem Efe, Sadık Yemni gibi değerli insanların da bulunduğu 90 kadar kişi bir araya geldik. Sonuçta iyi bir inisiyatifti ama yine bazıları çıkıp 'ben Hemingway'im, sizin aranızda isim yok' diye gelmedi (ismi bende saklı). Bol bol demagoji ve politika yapıldı. Solculuk bir klikti, halktan kopukluk vardı. Asıl komünist bana diyorlardı ama ben kalkıp cumayla ilgili yazılar yazınca bozuluyorlardı, güttükleri sol kültür dogmatikti. Sonuçta bu iyi niyetli inisiyatif maalesef pek amacına ulaşamadı.' (Oda Sanat, Ekim 2007)

İlke Dergisinin yanı sıra Sesimiz ve Hizmet dergileri de ilk yıllarda okurlarıyla tanıştı.

Destek ve özendirme bütçeleri bitti

90'ların sonuna kadar Hollanda'da hem sanata ayrılan bütçeler daha yüklüydü hem de göçmenlere ve onların kültürlerine olan ilgi oldukça olumlu ve yüksek seviyedeydi. Türk yazarların yaşadıkları zorlukları, günlük sorunlarını, kültür şokunu ve göç konulu eserlerini Hollandaca da yayımlatmaları o yüzden hiç de zor değildi. Zira Türkçe yayımlayan ve çok kısıtlı okuyucu kitlesine ulaşabilen birçok şair ve yazar için Hollandaca çeviriler yeni bir okuyucu kitlesi, heyecan ve motivasyon demektir. Hollanda kültürüne uzak ya da ilginç gelen 'kan davası', 'akraba evlilikleri', 'görücü usulü evlilikler', dil sorunları, aile içi sorunlar gibi konular Hollandalı yayınevlerine ilginç ve yeni geliyordu.

Türkiye ile kurulan kültür ilişkileri, Fakir Baykurt gibi çok önemli yazarların Hollanda'ya ziyaretlerinde destek olduğu yazarlar bu ivmeyle hem Türkçe hem de Hollandaca birçok eser kazandırdılar Hollanda Göçmen Edebiyatına. Bu açıdan özellikle Fakir Baykurt'un Hollanda'da yaşayan yazarlar arasındaki yeri özeldir ki 2008 yılında 3C Yayınevi öncülüğünde bir Fakir Baykurt'u anma konferansı düzenlenmesi de bunu gösterir.

İki binlere gelindiğinde hem ekonomik gerileme ve dolayısıyla sanata ayrılan bütçelerin azalması hem de Türk göçmen kültürüne azalan ilgi ve o zamana kadar çıkmış çeviri eserlerin ticari açıdan yayınevlerine çok büyük paralar kazandırmamış olması çeviri Türk Edebiyatı'nı neredeyse bitirdi. Ancak hem Hollandaca'ya hakim ve girişken bir ikinci (hatta üçüncü) kuşağın gelmesi hem de Türklerin sayı olarak Hollanda'da çoğalması ayrıca teknolojinin hayatımıza daha çok girmesi, yeni girişimlere, Hollanda'daki Türkçe basının çeşitlenmesine ve yeni isimlere kapı açtı.

Önce magazin ve cemiyet haberleri ağırlıklı dergiler çıktı (Ekin Dergisi bunların ilklerinden) sonra internet üzerinden yayın yapan **Anafilya** Dergisi Halit Umar tarafından hayata geçirildi. Anafilya 2001'den 2010'a kadar aylık olmak üzere 109 dijital sayı çıkarttı ve Hollandalı (ve diğer ülkelerden) göçmen yazarlar için okurlara ulaşmada çok önemli bir araç oldu.

Yine Ahmet Yıldırım 1998'te kurduğu **Truva Vakfı** ile 2001'den itibaren geleneksel edebiyat ödülleri düzenledi. Jüri üyeliğini Sadık Yemni, Halil Gür, Sevtap Baycılı, Şaban Ol gibi 'birinci kuşak' yazarların üstlendiği ödüllerde Hollanda'da yaşayan yeni nesil göçmen yazarlara ışık tutuldu. Nesan Erdoğan, Yusuf Aslan, Nazan Bilen, Mesut Balık, Atilla İpek, Ezgi Gürçay bu isimlerden bazıları.

Bu yarışmalarda gönderilen eserler sadece yeni dönemin getirdiği çok kültürlülük, kültür çatışmaları gibi yeni temaları işlemiyor daha evrensel daha aktüel

konular hikâye ve şiirlere konu oluyor. Nazan Bilen'in hikâyelerinde çoğu zaman yer ve zaman tahmininde bulunmak dahi zordur. Aynı şey Ezgi Gürçay'ın şiirleri için de geçerli.

Ahmet Yıldırım, derneğiyle düzenlediği şiir ve öykü yarışmaları ve festivallerinin yanı sıra 'Meddah' isimli ayda bir defa olmak üzere edebiyat söyleşileri gerçekleştirdi. Bu arada Truva'nın ortak faaliyetleri de oldu. Amsterdam Edebiyat Platformunu kuruluşunda yer aldı. 2003 senesinde Amsterdam Vondelpark açık hava tiyatrosunda 'Turkseparade' isimli 3 günlük bir kültürel program gerçekleştirildi. 'Truva Sanatevi' projesi maalesef yarıda kaldı, 2014 senesinde Troya Cafe isimli sanat evini kendi olanaklarıyla hayata geçirdi ancak bürokrasi bu girişime kısa sürede son verdi.

Utrecht'te kurulan faaliyetlerini son yıllarda azalarak sürdüren **Umut Vakfı** ise Türk Edebiyatı'nı Hollanda'da tanıtmaya ve yayma misyonunu üstlenerek yine Türk yazarlara bir süre dijital bir ortam sundu.

Zaman Hollanda'da editörlük yapan Yusuf Alan tarafından 2006 ve 2007 yıllarında yazarlık okulu seminerleri ve seminerler sonunda makale ve şiir yarışmaları düzenlendi. Genç yetenekler Yavuz Nufel, Sadık Yemni, Murat Tuncel gibi tecrübeli yazarlarla işliktir katıldı ortak çalışmalar yaptı.

İki binlerde medyada artan çeşitlilik edebiyatta işlenen temalara da yansdı. Türkiye ile olan bağlar daha güçlenirken konular da daha çok Türkiye gündemine paralel akmaya başladı, siyasi gruplaşma devam ederken göç konusu ilk yıllarında işlenen yokluk, özlem, kaçak işçiler, işyeri ve yerleşim yerlerinin sorunları yerine, uyum sorunları, aile birleşmeleri ve kültürel çatışmaları işlemeye başladı.

Göç artık uzun zamandır tek tema değildi. Teknolojik gelişmelerle mesafelerin ortadan kalkması daha evrensel konuları ve akımları da getirdi. Bazı yazarlar Türkiye'deki okur kitlesine yöneldiler. Sadık Yemni ve Murat Tuncel gibi bazı yazarlar kendi tarzlarıyla Türkiye'deki edebiyat da yerlerini aldılar.

Halil Gür, Murat Tuncel, İbrahim Eroğlu gibi şair ve yazarlar çocuklara ve gençlere yönelik eserler üretti ve eserlerinde Türkiye, doğu kültürü gibi konuları güncel konularla harmanladılar. Gölcük Depremi sonrası şair ve yazar Eroğlu kardeşler (İbrahim ve Haydar Eroğlu) fıkra kültürüne eğildiler ve Deprem Fıkralarıyla başlayan, daha sonra diğer derleme fıkralardan oluşan (Bahadın Fıkraları - yöresel, 'Kara Saray'daki Beyaz Adam Fıkraları', 'A'dan Z'ye One Minute Fıkraları' - siyasi) eserler verdiler.

2007 yılında Sadık Yemni ve Atilla İpek'in girişimleriyle **ODA Sanat Dergisi** (odasanat.org)

yönelik yayın yapmaya çalıştı. Bu bağlamda Fehmi Özgök, Hürrem Efe, İsmail Polat, İbrahim Eroğlu, Haydar Eroğlu, Ali Şerik, Şeyda Koç, Yusuf Alan, Murat Tuncel, Kazım Cumert ve Mustafa Toga gibi Hollanda Türk Edebiyatı'nın kilometre taşlarıyla yapılan söyleşiler ve onlarla ilgili yazılar dijital ortama miras kaldı. ODA Sanat ayrıca Mesut Balık, Nazan Bilen, Ferda Güneş Aydın, Hasan Türksel, Ezgi Gürçay gibi genç yeteneklerinde aralarında bulunduğu 30 civarında Hollanda'da yaşayan yazarın eserlerine platform oldu. Bu dönemde ODA Sanat Dergisi İlke dergisinin 90'lı yıllarda yaptığını yinedi ve **'Hollanda Türkçe Yazarlar Platformu'** adı altında bir buluşma organize etti. Bu buluşmada konuşmalar yapıldı (elbette her yazara kürsü fırsatı düşmedi) anılar tazelendi ama ne yazık ki ileriye dönük somut adımlar atılamadı ve toplantı bir dostlar (!) buluşmasından öteye gidemedi ki bu uzun yıllar Hollanda'da yaşayan Türkiye kökenli yazarların durumunu özetler. ODA Sanat dergisi halen 'online' olmasına rağmen 2010'dan beri yeni bir yayın yapmamakta.

Sadık Yemni, Murat Tuncel'in başını çektiği daha çok bir mail grubu olarak işleyen **Hollanda Türk Yazarlar Derneği** daha siyasi bir kuruluş olarak başka bir grup tarafından ve başka bir şekilde işlevine devam etmekte.

Ekin Dergisinden sonra Hollanda'da birçok Türkçe dergi yayımlanmaya başladı. Bir kısmı belli bir politik akımın uzantısı durumunda olan bu dergilerden Platform, Kadın, Deniz, Ufuk, Doğu son yıllarda yayında olanların bazıları. **Platform Dergisi** uzun yıllar 'Avrupa Şiir Yarışması' düzenleyerek ve şiir akşamları düzenleyerek Hollanda Türk Göçmen Edebiyatına katkıları oldu.

Akdeniz Şiir Festivali yine diğer 'Akdenizli Ülkelerin' şairleri gibi Türk şairlerin de Hollanda'da yeni okurlarla buluşması açısından güzel bir organizasyondur ve Murat Tuncel bu oluşumun içinde Türkiye'den Kemal Özer, Özdemir İnce gibi güçlü şairlerin katılımına aracı oldu.

Bütün bunlar olurken Cem Duman tarafından Hollanda Türkiye edebiyat köprüsünü güçlendiren bir yayınevi kuruldu: **3C Yayınevi**. Bu küçük yayınevi birkaç yılda ondan fazla eseri Hollandacadan Türkçeye ya da Türkçeden Hollandacaya kazandırdı.

Kara Zambak çıkmadan önceki yakın döneme baktığımızda ise **Balad Şiir Vakfı** çıkıyor karşımıza. Geçmişte İlke'nin, Truva Derneğinin, ODA Sanat'ın Hollanda Türk Edebiyatı'na kazandırdığı ivmeyi ve enerjiyi Balad'ta tekrar görüyoruz. Çok istekli çok enerjik bir grubun 2-3 sene zarfında yaptığı organizasyonlara baktığımızda Nijmegen, Amersfoort,

Lahey gibi şehirlerimizde Balad organizasyonları çıkıyor hep karşımıza. Tuncay Çinibulak, Haydar Eroğlu, Nazife Şimşek - Akyüz, Kadir Büyükakkaya gibi vakfın ağır işçileri şairlerimize ışık olup onların şair dostlarına ulaşmalarına katkıda bulunuyorlar. Balad Vakfı Ferda Güneş Aydın, Bektaş Tosun, Ali Şerik, Nadir Sayın, Sevdâ Kuran, Muzaffer Yanık, Serpil Arslan, Kerem Hikmet, Güleren Kılıçaslan, Şermin Koca, Musa Öztürk gibi şairleri barındırıyor çatısında ve çalışmalarına yılmadan devam etmekte ve eserler vermekte. İnanıyoruz ki Kara Zambak'ın eser deposu olacaklar.

Buraya kadar Hollanda'da Türkçe edebiyattan ve kilometre taşlarından bahsettik. Ancak Türklerin göçmen olarak geldiği diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Hollanda'da da ikinci üçüncü kuşak yazarlar Hollandaca yazdıkları eserlerini Hollanda edebiyatına kazandırmaya başladı.

Nazmiye Oral ve Funda Müjde Hollandanın tanıdığı ilk Türkiye kökenli yazarlardan. Her ikisi de tiyatro ve TV oyunculuğu ve köşe yazarlığının yanı sıra edebi eserleriyle de kendilerini kanıtladılar. Yine Nilgün Yerli bir dönem gazetesindeki köşesinden yazdığı makaleleriyle olsun romanlarıyla olsun sık sık medyada boy gösterdi, şu an Türkiye'ye yerleşmiş diye duyduk.

Hülya Çelik ve Şenay Özdemir de yine az önce saydığımız diğer kadın yazarlar gibi on parmağında on hüner olan tiplerden.

Son bir-iki yıl da ise Özcan Akyol ve Murat Işık Hollanda edebiyatına 'en çok satanlardan' girdiler ve sımsıkı yerleştiler. Özcan Akyol televizyonlarda sık sık boy göstermekte ve yazdığı iki roman ile hakkında çok iddialı methiyeler almakta. Murat Işık'ın 2012'de çıkardığı buram buram anadolu kokan 'Verloren Grond' isimli romanı yine en çok satanlara girdi ve 'Kayıp Toprak' ismiyle Türkçeye de çevrildi. Bu iki yazarı ve onların arasına katılacak yeni yazarları ileriki yıllarda çok daha fazla duyacağız, okuyacağız gibi.

Genel olarak geriye baktığımızda 50 senede 50 kadar Türkiye kökenli yazarın Hollanda'da gerek Türkçe gerekse Hollandaca eserler kazandırdığını görüyoruz. Özellikle Hollanda'daki Türklerin kitap okuma alışkanlıkları olsun, onlara ulaşmadaki zorluklar, başlangıçta dergi ve yayınevlerinin azlığı, yine o yıllarda Türkiye ile olan bağların zayıflığı, birçok yazar ve şairin kendi imkanlarıyla kitaplarını bastırdıkları göz önüne alındığında bu işin ne kadar zor olduğu anlaşılır ki o yüzden geline nokta küçümsenmemelidir.

Son yıllarda Balad şiir vakfı ve Kara Zambak'ın oluşturduğu yeni enerji umarız yazar ve şairlerimiz yeni bir elektrik verir, yeni yeteneklere kapılar açar

Yasak Sözcük

JANA BERANOVÁ

Soruyorsun kendine: nasıl gittiler, ne düşündüler
o sonsuz ölüm yürüyüşüne
bacakları nasıl taşıdı yorgun ayaklarını

Soruyorsun kendine: nasıl düştüler, o tozlu yolda
o açlık yolunda, o boğucu kızgın yolda
nasıl kalktılar, nasıl kalkmadılar
uçuruma sürülen bizonlar gibi
nasıl öldüler?

Oğullarıyla, kızlarıyla konuşuyorsun
inkâr edilen şeyden nasıl kurtuldular?
dudaklarını yakan sözcüğü işaret ediyorsun

Artık olmayan eve özlem duyuyorsun
kapının önünde büyükbaban ve büyükannen, âşıklar birbirlerine
bir mucize sayesinde saklanan o fotoğrafı basıyorsun bağrına
bir kez daha yasak sözcüğü işaret ediyorsun

Irmağın suyu söylüyor o şarkıyı
kara sürülen toprak söylüyor o şarkıyı
kardeşin söylüyor onu, biliyorsun
kimse kaçamaz vicdanlardan

Kitabı yeniden okuyorsun:
THE TRUTH WILL SET US FREE(*)

(*) Geroge Yeryian

Hollandaca' dan çeviren: İbrahim Eroğlu

Türk - Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış (*)

ERKAN ZENGİN

İlk işçiler Düsseldorf Havaalanı'na indiğinden bu yana 56 yıl geçti ve bu süreçte hem Alman toplumu hem de göçmen işçiler birbirlerinden büyük oranda etkilendi. Bu durumu İsviçreli yazar Max Frisch'in ünlü sözü "Biz işçi çağırdık, insanlar geldi" en iyi şekilde ve tüm gerçekliğiyle özetlemektedir. Gelen bu insanlar, oraya sadece çalışma amacıyla gitmemişler, aynı zamanda kendi kültürlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Benzer bir biçimde Aras Ören, "Biz bavulumuzda dilimizi getirdik. Küçük hediye olarak kültürümüzü ve sanatımızı da ve bunlarla bu toplumu biraz değiştirmek istiyoruz" der.

Söz konusu göç süreci olumlu sonuçlar doğurduğu gibi olumsuz sonuçlar da doğurmuştur; başlangıçta her iki toplumda büyük sorunlar yaşanmıştır. Göçmen ve azınlık grubu olarak Türkler, Almanya'da yeni bir kültürle karşılaştılar. Göç ettiği ülkenin kurallarını bilmemeleri, alıştıkları yaşam tarzının dışında bir yaşam tarzına uyum sağlamak zorunda olmaları ve bunun sonucunda göç ettikleri yeni topluma uyum gösterememeleri gibi farklı sorunlarla karşılaştılar. Bütün bu sorunlar Türklerde bir "kültür şoku" yaratmıştır. Bu sorunların en önemlisini dil engeli oluşturdu. Başlangıçta bir arada yaşamak zorunda kalan iki toplum öncelikli olarak el işaretleriyle anlaşmaya çalışıyordu. Dil sorunu ikinci kuşak Türklerin yetişmesiyle birlikte çözüldü, hatta Türk kökenli yazarlar zamanla Almanca eserler vermeye başladılar. Bu bağlamda Max Frisch'in yukarıda belirtilen cümlesi, aynı zamanda günümüze kadar gelen, gelişen ve değişen, zamanla Alman edebiyatının bir parçası olan, uzun bir süreçten sonra genel olarak "Kültür-aşırı Edebiyat" diye adlandırılan edebiyatın oluşumunu da kapsayan genel bir kültürel tanımlamadır.

Nitekim Almanlar, "geçici konuk işçi" veya "misafir işçi" olarak gördükleri göçmen iş gücünün edebî eserlerini başlangıçta "Konuk İşçi Edebiyatı" adı altında değerlendirmişlerdir. Bir taraftan yeni göçmen işçilerin artık Almanya'ya alınmaması ve buna bağlı

olarak yasaların değişmesiyle hem göçmen yazarların hem de Alman edebiyat bilimcilerinin birbirlerinin algılayışında meydana gelen değişimle birlikte bu tanımlamalar "Kültür- aşırı Edebiyat" (Transkulturelle Literatur) kavramına yönelik bir gelişme süreci göstermiştir.

İlk Kuşak ve Konuk İşçi Edebiyatı 1970 – 1980

1960'lı yılların ortasından itibaren Türkler, Almanya'da, günlük yaşamda ve iş yerinde edindikleri olumsuz tecrübeleri ve buna bağlı olarak oluşan "kültür şoku" dile getirme ihtiyacı duymuşlardır. Fakat Almancayı iyi bilmemeleri, bunların büyük oranda kendi kabuğuna çekilip sadece kendi aralarında kalmalarına ve yalnızca Türkçe konuşmalarına neden olmuştur. Türklerin diğer bir kısmıysa, edebî eserler aracılığıyla yaşadıkları sorunları dile getirme ihtiyacı duymuştur. Bu grupta bulunan göçmen yazarlar, Almanya'daki "Türk Göçmen Edebiyatı"nın ilk eserlerini vermiştir. Bu dönemde daha çok şiir ve kısa hikâyelerle Almanlara seslerini duyurmaya ve kültürler arası bir iletişim kurmaya çalışmışlardır. Genelde eserlerinde eleştirel ve hicivli bir anlatım sergilemişlerdir. İşledikleri konular göçmenlerle bir araya gelme, geleceklerini kendi ülkelerinde geçirme ve daha rahat bir yaşam sürme istekleridir. Bu tür eserler, Türklerin yaşadıkları olumsuzlukları diğer ülkelerden gelen göçmen işçilerle paylaşmanın bir yolu olmuştur. Bu yazarlar, genelde eserlerinde edebî bir dille yazma endişesi taşımamışlar, sadece kendilerini ifade etmeye çalışmışlardır.

1962 – 1966 yıllarında Heidelberg'de çalışan Bekir Yıldız'ın İstanbul'da yayımladığı Alman Ekmeği (Das Deutsche Brot, 1975) kitabı yazarın Almanya ile ilgili olumsuz izlenimlerini dile getirmektedir. Bu dönemin diğer isimlerinden birisi Fetih Savaşçı'dır. Bu iki yazarla birlikte Fakir Baykurt'un da eserleri genelde Almancaya çevrilmiştir. Yüksel Pazarkaya o dönemin yazarlarını ve eserlerini işledikleri konu ve biçim

bakımından şu şekilde betimlemektedir: “*Almanya’daki Türk edebiyatının ilk temsilcileri, geldikleri ülkeye hep yabancı kalmışlar, yabancı gözüyle bakmışlardır. Onlar için, göç kavramından çok gurbet kavramı geçerli olmuştur*”.

Pazarkaya’nın alıntısında “Gurbetçi Edebiyatı” veya “Yabancı Edebiyatı” (Literatur der Fremde) kavramının oluşum sürecini görebilmekteyiz. Fakat bu anlayış göçün durdurulması amacıyla 1973 yılında yabancı işçi alımını durdurması (Anwerbestop) yasasıyla birlikte değişmeye başlar. Bu yeni sürecin edebiyattaki temsilcisi Aras Ören’le Güney Dal olmuştur.

Aras Ören: Genelde yabancılık, kimlik ve buna bağlı kaçış, dil sorunu ve kadınların Almanya’daki Türk toplumu içerisindeki yeri ve yaşadıkları zorluklar gibi konular işlenmektedir. Güney Dal: Avrupa’da yaşayan Türklerin iç dünyalarını yansıtmaktadır, son romanları post-modern özellikler taşımaktadır.

Yüksel Pazarkaya diğer yazarlardan farklı olarak, öğrenci sıfatıyla Almanya’ya gitmiş ve Almancayı üniversitede öğrenmiştir. Bundan dolayı hem gözlemci hem yabancı olarak her iki tarafı da yakından takip edebilmiştir. Günümüzde hâlâ aktif bir yazar olan Pazarkaya aynı zamanda Orhan Veli, Nâzım Hikmet ve Aziz Nesin’in eserlerini Almancaya çevirmiştir. İlk eserleri göç edenlerin yaşadıkları zorlukları ve yaşam mücadelelerini yansıtmaktadır. Daha sonraki eserlerinde kimlik sorgulaması, vatanlarına geri dönüş ve bunun sonucunda aradığını bulamama gibi konuları işlemiştir.

Bu dönem yazarları “Konuk İşçi Edebiyatı” (Gastarbeiterliteratur) kavramının yanı sıra “Azınlık Edebiyatı” ve “Yabancı Edebiyatı” kavramlarıyla da anılmaktadır. Bunun başlıca nedeni de ilk giden yazarların Almanya’daki sosyo-politik konumları, göç amaçları ve Almanlar tarafından bu dönem yazarların eserlerini algılayışları ile yine Almanlar tarafından yazarların asıl geliş amaçlarının göz önünde tutulmasından kaynaklanmıştır. Bu dönem için “Konuk İşçi Edebiyatı” (Gastarbeiterliteratur) kavramı en uygun kavram olarak görülmüş olsa da, dönemin yazarları kendilerini bu kavramla kısıtlamak istememişlerdir.

İkinci Kuşak ve Göçmen Edebiyatı 1990

Bu dönemin özelliği ilk kuşak yazarlarla birlikte ikinci kuşak yazarları da içinde barındırmasıdır. Diğer yandan bu orta dönem, günümüzde kullanılan “Kültür-aşırı Edebiyat” (Transkulturelle Literatur) veya “Kültürlerarası Edebiyat” (Interkulturelle Literatur) kavramlarıyla nitelendirilen Türk – Alman yazarlar ve birinci kuşak yazarlar arasında bir köprü oluşturur.

Bu dönem içerisinde Aras Ören, Yüksel Pazarkaya, Kemal Kurt, Fakir Baykurt’un yanı sıra sonradan göç eden Emine Sevgi Özdamar, Şinasi Dikmen ve orada yetişmiş Zafer Şenocak, Yade Kara ve Hatice Akyün gibi yazarlar görmektediriz. Bu kuşak Almanya’ya uyum sağlamış ve ilk dönemde olduğundan farklı olarak eserlerinde yabancı bir yerde bulunmanın beraberinde getirdiği yaşadıkları “kültür şoku” konusunu işlemişlerdir. Bunun dışında, Alman kültürüyle Türk kültürünü sentezleyerek eserlerini yazmışlardır. Yeni kuşak, birinci kuşaktan farklı olarak en büyük sorun olan “dil sorununu” çözmüş ve kendisini daha iyi ifade edebilmiştir. Ayrıca bu kuşaktaki insanlar yasal olarak sahip oldukları hakları da çok iyi öğrenmiş, memleket özlemini arka plana atmış, daha çok Almanya’da kendi yaşam biçimini kurmaya yönelmişlerdir. Bu dönem içerisinde değerlendirilen yazarların eserlerinde düz yazı hâkimdir. Dönemin en önemli özelliği, yazarların her iki dili ve kültürü bir arada kullanmasıdır. Buna bağlı olarak eserlerde büyük bir zenginleşme görülmektedir. Aras Ören, Kemal Kurt ve Zafer Şenocak gibi yazarlar eserlerinde göç ettikleri ülkede kendilerini nasıl hissettiklerini dile getirmiş, nereye ait olduklarını sorgulamışlardır. Şinasi Dikmen, *Hurra, Ich lebe in Deutschland* (1995) eserinde bu konuyu hicivli bir dille işlemektedir: “Herkes bana ana dilin Türkçe diyor. O zaman Almanca ne? Almanca benim üvey ana dilim mi, ya da eniştemin dili mi?” Aynı şekilde Şenocak’ın Senkrechte Meer (1991), Ören’in Wie die Spee in den Bosphorus Fließt (1991) ve Levent Aktoprak’ın *Das Meer noch im Kopf* (1991) eserlerinde bu yaklaşıma rastlanmaktadır (Şölçün, 2000, s. 142). Hatice Akyün’ün eserlerinde de sıkça işlenmiş bir konudur bu. Akyün, *Einmal Hans mit scharfer Soße* eserinde Almanların Türklere olumsuz bakışlarını ve bunun karşısında kendisinin nereye ait olduğunu ve kim olduğunu sorgulamaktadır. Eserinde bu sorgulamayı şu şekilde açıklamaktadır.

Bu bağlamda günümüze yaklaştıkça özellikle Almanya’da büyüyüp eğitim gören yazarların Türk kültüründen ve dilinden uzaklaştığı ve Alman diline ve kültürüne yakınlaştığı görülmektedir.

Günümüz: Alman-Türk Yazarları – Kültür-aşırı Edebiyat veya Kültürlerarası Edebiyat

Günümüzdeki eserler, önceki dönem eserlerine göre daha farklı özellikler taşımaktadır. Bu dönem içerisinde “Kültürlerarası” kavramıyla tanımlanan Türk – Alman edebiyatında, klişeleşmiş olan Alman ve Türk imgesine değinme gereksinimi gibi çabaların ötesine geçilmekte, eserlerde “Konuk İşçi Edebiyatı” veya “Göçmen Edebiyatı”nın kalıplarının dışına

kendi kültürünün temsilcisi olarak görülmemektedir. Kaldı ki kendi kültürüyle Alman kültürünün sentezinden oluşan bir eser yazmak zorunda da değildir. Yazar, çevresini algıladığı şekilde dile getiren bir birey olarak algılanmalıdır (Hofmann, 2006, s. 29). Bu postsömürgeci kuramının önemli isimlerinden biri olan Homi Bhabha, kültür boyutunu aşan ve yeni bir boyuta taşınan bir oluşum olarak görmektedir. Bhabha'nın "üçüncü boyut" olarak tanımlamadığı unsurların arasında ne Alman ne de Türk kültürü ön plana çıkmaktadır ve "üçüncü boyutta" tamamen farklı, yeni bir şey üretildiğini vurgulamaktadır. Bhabha'ya göre bir insanın kimliği, oluşum sürecinde kökeni sayesinde değil, farklılıkları algılayıp irdelemesi sayesinde oluşmaktadır. Bu kuram çerçevesinde, yeni üretilen eserler hem Alman hem de Türk okuyucuları provoke etmeli, onlara yeni bir bakış açısı kazandırmalıdır (Hofmann, 2006, s. 196). Bu çerçevede günümüzde "Kültür-aşırı" veya "Kültürlerarası" kavramıyla tanımlanan edebiyat iki kültürü de kapsayan, yeni bir "üçüncü boyut" olarak anlaşılmaktadır. Cemal Sakallı, bu bağlamda Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge'de* (2006) geçen "gedrehte Zunge" (dönmüş dil) örneğinden yola çıkarak hem Almancaya hem de Türkçeye çevrilmesi zor yeni bir kavramdan bahsetmektedir. Nitekim her iki kültürü de yakından bilen Özdamar'ın ürettiği bu yeni kavramdan yola çıkarak Sakallı, "kültürlerarası" kavramının tanımını yapmaktadır. Burada sadece dili değil, aynı zamanda eserin biçimi, konusu ve amacı kültürler arası özellikleri taşıyabilmektedir.

Genel bir yaklaşım sergileyen Hofmann, yazarın (aynı zamanda her iki kültürden etkilenmesi sonucunda) zaten "Kültürlerarası Edebiyat"ın bir parçası olması gerektiğini savunmaktadır. Burada bahsedilen "Kültür-aşırı Edebiyat" veya "Kültürler Arası Edebiyat" sadece biçim olarak eserlerin öz niteliklerini vurgulamamaktadır, aynı zamanda Türk – Alman edebiyatının yeni bir evreye girdiğini de göstermektedir. Nitekim "Göçmen Edebiyatı" içerisinde doğrudan çevrilen deyimler ve atasözlerinin artık iki kültürü de içerisinde barındıran yeni bir oluşum içerisinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Hofmann'da görüldüğü gibi Alman edebiyat bilimcilerin, Türk – Alman yazarları farklı bir perspektiften inceledikleri görülmektedir.

Günümüzde yukarıda geçen "Kültür-aşırı Edebiyat" veya "Kültürler Arası Edebiyat" kavramlarının tanımına uymayan Türk – Alman yazarları da görülmektedir. Bu yazarlar, kökenlerine bağlı kalmadan ve ana dilin özelliklerinden hiç yararlanmadan eserler vermişlerdir. Bu özellik Türk kökenli yazarlardan Selim Özdoğan'ın ve Feridun Zaimoğlu'nun son eserlerinde

görülmemektedir. Selim Özdoğan eserlerinin hepsini Almanca yazmıştır. Türk kültürünün unsurlarından hemen hemen hiç yararlanmamıştır; Türkçeye bağlı olan dil oyunları kullanmamıştır. Genel olarak eserlerinde göçmen konusu yerine kendine özgü bir bakış açısı vardır. Nitekim Im Juli eserinde Türk ve Alman karakterler kullanmıştır. Fakat göçmenlik veya kültür ayrımı olgusunu ele almak için değil de Almanya'dan Türkiye'ye ve Türkiye'den Almanya'ya uzanan bir aşk hikâyesini anlatmak için bu karakterleri kullanmıştır. Türkiye'yle ilgili olan Die Tochter des Schmieds "Kültürlerarası" veya "Kültür-aşırı" tanımlamasına uyan yönleri sahip olmasına rağmen, "Göçmen Edebiyatı"nın bir konusunu ele aldığı söylenemez. Eserde göç kavramına çok kısa değinilmekle birlikte, genç bir Türk kızının hikâyesini Almanya'ya göç etmeden önce bitirmiştir. Özellikle son eseri olan *Zwischen zwei Träumen'in*, "Göçmen Edebiyatı," "Kültür-aşırı Edebiyat" veya "Kültürlerarası Edebiyat" kavramlarıyla ilintilendirilebilecek hiçbir özelliği yoktur ve daha önce yapılan tanımlamalara da uymamaktadır. Kurgunun içerisinde nadiren Türk kökenli bir karakterden söz edilmektedir. Eser bir bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde, bir Alman tarafından yazıldığı düşüncesini doğurmaktadır. Ne Türk deyim ve atasözü aktarımlarına ne de iki kültürün etkisinden doğan yeni kavramlara rastlanmaktadır. Yazarın ismi ve kökeni dışında Türk kültüründen yararlandığı söylemek güçtür. Benzer özellikler Feridun Zaimoğlu'nun son eseri *Hinterland'da* da (2009) görülebilir. Kitabın başlıca kahramanları Prag'da yaşayan Ferda ve Aneschka'dır. İkisi de arayış içerisinde. Bu arayış onları birbirinden ayrı olarak Prag, Berlin, İstanbul, Ankara ve Föhr'e sürüklemektedir. Bu yolculuk eserde masahımsı bir havayla anlatılmış, böylece eserin içerisinde cadılar, devler gibi figürler yer almış olup edebî bir tür olan masalın özelliklerinden yararlanılmıştır. Eserin Alman Romantik Çağının etkisinde kaldığı görülmektedir. Zaimoğlu'nun bu eseri kısmen de olsa "Kültürler Arası Edebiyat"ın özelliklerini gösterse bile, bu iki kitaba bakıldığında "Kültürler Arası Edebiyat" veya "Kültür-aşırı Edebiyat" kavramının bu eserleri açıklamada yetersiz kaldığı görülmektedir.

(*) **Kaynak:** Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi (12).

Bir Adam

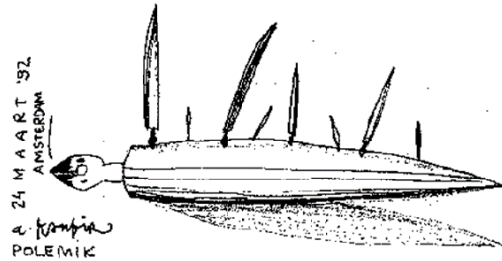
GÜLEREN KILINÇARSLAN

Bir adam
Oturmuştu bir mahalle kahvesinde
Çalınan düşlerini yudumluyordu sessizce
Son kırıntıları ağlaşırken bir ömrün
Boynunda asırlık sevdanın izleri
Eski bir şarkıda gülümsüyordu gizlice

Bir adam
Caddede bir vitrinin önünde
Gözleri çiçekli bir elbisede
Kaç kitap eder deyip elleriyle
Hesap yapıyordu kendince

Bir adam
Tutmuştu elinden kimsesini
Bir viraneye doğru yürüyordu gecede
Düşen yıldızları toplarken cebine
Korkarak bakıyordu çevresine

Bir adam
Boyundan kısa bir kapıdan
Eğilerek giriyordu küfrederek
Yorgun nefesini ısıtıp ellerinde
Özgürüm diyordu gülerek

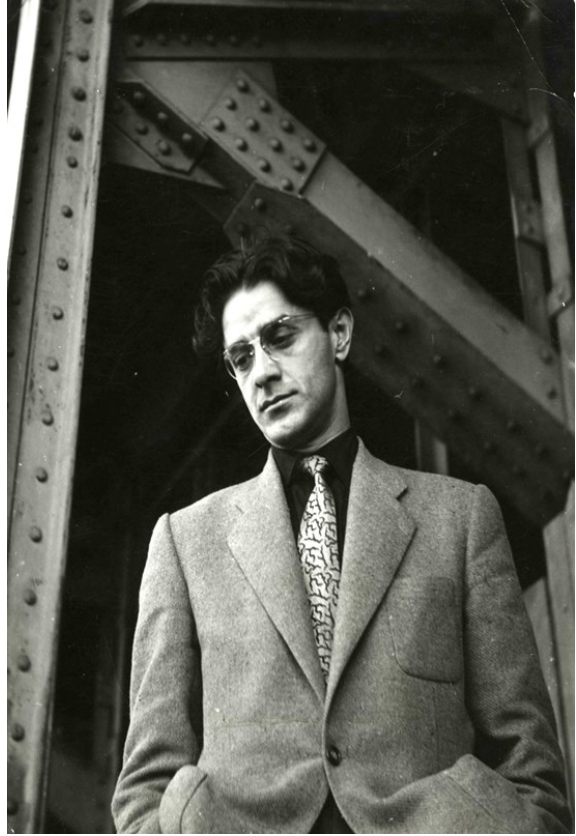

Deli Cafer, İsmail, Tayfur ve Şaşı

VOLKAN YAZICI

Attilâ İlhan için “romancı, gazeteci, senarist, deneme yazarı, Mavi Akımı’nın kurucusu ve lokomotif, bilhassa toplumcu şiirde teşkil ettiği konuma ek olarak, Türk Edebiyatı’nın bir dönemine yön vermiş ve yön vermeye devam eden, sayısız eser bırakmış bir kalem” çerçevesinde bir girizgâh -eksik olmakla birlikte- yapılabilir. Ama bu yazıda sıkıntımız başka: Attilâ İlhan’ın kaleminden bir cinayete tanıklık edeceğiz. Tarih, yer, zaman... Her detay mısraların içinde yüzyıla ışık tutan saniyelerin titizliğiyle işlenmiş. Otopside aklımıza gelen ilk sorulardan biri: Ölüm özne midir? Yoksa kişilerin ve olayların yanında düşüncelerin de bir parça kan gibi üzerine sıçradığı bir tuval mi? Bahsi geçen olayın kişisel bir hesaplaşmadan ziyade yazarın içinde bulunduğu asrın tanımıyla “ölüm”ü resmetmiş olma ihtimalini de göz önüne alma gerekliliği sıcıyor zihnimin tavanına. Attilâ İlhan’da “ölüm” Yasak Sevişmek kitabına kadar bireysel bir taraf taşımaz [1]. Yaşanılan bu dönüm noktasının geçtiği dönem bağlamında değerlendirilmesi şiirin ardındaki gizemi ya da bizim öyle sandığımız kömüre dönmüş çıplak gerçeği ortaya çıkarmak da elbette yeni bir boyut sağlayacaktır. Sırtını 1945-1955 arasına yaslamış, küçük kardeşi Yağmur Kaçağı ile göbekleri bir yayımcının tozlu neşteriyile ayrı kesilen Sisler Bulvarı’nda rastlarız bahsi geçen cinayete. Kendisi bu kitabını kaleme aldığı dönemi şöyle anlatır [2]: “40 karanlığı’nı, CHP diktası altında yaşamıştık. 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP, Truman Doktrini’nin çerçevesine yerleştikten sonra, soğuk savaşı en acımasız biçimiyle sürdürmeyi iş edindi. Öyle ki, sözde ana özgürlükler (Roosevelt’in ünlü ‘Dört Özgürlük’ü) herkese tanınmıştı ama, örgütlenme cesaretini gösteren ikinci parti ve dernekler (Türkiye Sosyalist Partisi, Vatan Partisi, Barışseverler Derneği vs.) sürüm sürüm süründürülüyor, toplumcu eğilimli dergi ve gazetelere hayat hakkı tanınmıyordu.” Yalnız siyasi baskının bu cinayeti tetiklemesi olasılığı çekiciliğini korumakla birlikte, şüpheleri biraz da o zamanın edebi ve sosyal havasına çekmekte fayda var. Aynı döneme denk gelen Mavi Akımı’nın ilk adımlarını da bu dava dosyası içine alma yönünde sürükler akıntı

bizi [3]: “1952 yılından itibaren başlayan toplumcu, milliyetçi, batılı, milli gerçekçi ve aydınlık bir edebiyat taarruzu, öncüler tarafından kurulmuş değerler dengesine en amansız hücumlarını bu arada yapmıştır. Bir yandan gelenekçiler, öte yandan öncüler, bu yeni ve atılgan akını önlemek, değerler dengesini bozmamak için bir zaman sükutla boğmaya yeltenmişler. Ateş bacayı sarınca, tam da bu 1954 Eylül’ünde karşı taarruza geçmeye başlamışlardır. Gelenekçilerin dondurulmuş ve geri, öncülerinse kozmopolit, taklitçi ve formalist bir edebiyatı savundukları; bunlara karşı yeni gelenlerin, sosyal, tarihi, gerçekçi ve bilimsel bir edebiyat metodu ve yöntemi getirmeye savaştıkları gittikçe bilin-mektedir.” Fakat tüm bu gelişmelerin eskittiği parlak bir sürecin sonunda Mavi anlayışının, daha doğrusu Attilâ İlhan’ın bu şiir anlayışı, bir ekol durumuna gelememiş ve hep Attilâ İlhan tarafından temsil edilmiştir [4]. İddia edilebilir ki, çarpıştığı bu cephede şakağında zonklayan yalnızlık ve her savaşın tepeden dayatma baskısı böyle bir cinayete tanıklık etmek için gerekli tüm zemini hazırlamıştır.

Eserde mekan ve atmosfer günlük şehir hayatının içinden saat ustası hassasiyetiyle kesilip, alınıp, vesikalanmıştır. Başrolde mi, yoksa sadece aynayı bize doğrultan bir uşak mı olduğunu gelgitler arasında sorguladığımız vapur, belki de yalnızlığın ve beraberinde oluşturduğu intihar eğiliminin şiirin geneline akseden imgelemidir. Fakat “ölerek ölümü yenmek / umutların en umutsuzu” [5] lafını kendisi etmemiş midir? Sonradan yine katacaktır umudunu çaresizliğine Attilâ İlhan [6]: “ölüm kadar çabuksa eğer yaşamak / hiç doğmamayı isterdim ama / bir kere doğmuşum ölmek yasak”. İnsan tüm imkânlarına rağmen bir duygu somutlamasının kanının dökülmesine kör gözlerle tanıklık etmektedir bu gayri resmi suç kaydında, ki kendi de bunun için daha sonradan “Beni de kırdılar soğuk bir ölüm / Çevik bir bıçak gibi çakıldı aklıma” diyecektir [6]. Kaleme alınan terk edilmişliğin, ihanetin, üzüntünün, öfkenin ve ardından ağzından salyalar saçarak getirdiği sövüp saymaların isi her bir kelimeye sinmiştir. Yine de tüm bunlar yazarın paylaştığı olayın her ayrıntısını mih gibi aklına kazıdığı gerçeğini değiştirmez. Yazar işlemediği ve istemediği bir cinayetten öykünmüş, nitekim aslında niyetinin kendi kafasına dayadığı revolverin tetiğine basmakta bocalayan parmağıyla ilgili olduğunu bize fısıldamaktan da geri kalmamıştır.

Artık bu cinayete bir tanık daha eklenmiştir.

Kaynakça:

- [1] ÖRGEN, Ertan, “1940 Sonrası Türk Şiirinde Ölüm”, Türklük Bilimi Araştırmaları, 2008, Sayı 24, ISSN 1300-7874. [2] İLHAN, Attilâ, “Sisler Bulvarı”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, ISBN 978-975-458-419-6. [3] İLHAN, Attilâ (1955), Kaynak, c. 9, s. 107. [4] İNAN, M. Akif (2010), “Cumhuriyet’ten Sonra Türk Şiiri”, EĞİTİM-BİR-SEN YAYINLARI: 39, Edebiyat Dizisi: 18, ISBN 978-975-6153-30-7. [5] İLHAN, Attilâ (2000), Tutuklunun Günlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara. [6] İLHAN, Attilâ (1983), “Yasak Sevişmek”, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Cinayet Saati (*)

ATTİLÂ İLHAN

haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu
dört bıçak çekip vurdular dört kişi
yemyeşil bir ay gökte dağılıyordu

deli cafer ismail tayfur ve şaşı
maktulün onbeş yıllık arkadaşı
üçü kamarot öteki aşçıbaşı
dört bıçak çekip vurdular dört kişi

cinayeti kör bir kayıkçı gördü
ben gördüm kulaklarım gördü
vapur kudurdu kuduz gibi böğürdü
hiç biriniz orada yoksunuz

demirlemişti eli kolu bağlıydı ağlıyordu
on üç damla gözyaşını saydım
allahına kitabına sövüp saydım
şafak nabız gibi atıyordu
sarhoştum kasımpaşa'daydım
hiç biriniz orada yoksunuz

haliç'te bir vapuru vurdular dört kişi
polis katilleri arıyordu
deli cafer ismail tayfur ve şaşı
üzerime yüklediler bu işi
sarhoştum kasımpaşa'daydım
vapuru onlar vurdu ben vurmadım
cinayeti kör bir kayıkçı gördü

ben vursam kendimi vuracaktım

(*) Kaynak: Sisler Bulvarı- 1954

Tam Değil Hiçbir İnsan

KAMİL AYDEMİR

tam değil hiçbir insan
olmasa da razı
bir yerlerde kalmıştır birazı

çocukluğumda kaldı birazım
birazım gençliğimde
sevdalarımda kavgalarımda
her gittiğim yerde birazım
savrulur dururum özlemlerde
sevgi dermandır birçok derde
azım kaldı bende
sevdiğim onu da sana vereyim gel de
yeşereyim yeter bahar gözlerinde

tam değil hiçbir insan
birazı kalmıştır başka yerlerde

kendimden kaçışlarımda kaldı birazım
birazım kendime dönüşlerimde
kıyısız sevişlerimde
masmavi düşlerimde
gözlerini vitrinlerde bırakan çocuklarda
buram buram dostluk kokan varoşlarda
ve sılada birazım
bana kalan çok azım
sevdiğim onu da sana vereyim gel de
çiçekleneyim yeter gülüşlerinde

tam değil hiçbir insan
birazı kalmıştır bir yerlerde

anamda babamda kaldı birazım
birazım kardeşlerimde
bugüne gelmemde emeği olanlarda
dardakilere kucak açan dağlarda
darağaçlı şafaklarda oy darağaçlı şafaklarda
hüzünleri kendilerine toplayan analarda
ve beni yüreğimden yakalayan her şeyde birazım
azım kaldı bende
sevdiğim onu da sana verdim
sen istemesen de

tam değil hiçbir insan
olmasa da razı
eskittiği her şeyde kalır birazı

Meyve ve Sebze Şiirleri

İBRAHİM EROĞLU

MANDALİNA

Sanki portakalın
Taşra temsilcisi
Küçükse herkese küçük
Dilim dilim her bir tanesi

ERİK

Olgunlaşmaya başladı
Bahçemizdeki erik
Lakin zavallısı gibi meyvelerin
Yüzü hem mosmor, hem de ezik

HAVUÇ

“Ye gözlerine iyi gelir” diye
Annem beslenme çantama sürekli havuç kor
Sokaklar o kadar amcalar teyzelerle dolu ki
Sanki çocukluğunda hiç havuç yememişler gibi bakar kör

BAMYA

Bir ayrıcalıktır mutfaklara
Kilo kilo bamya alınması
Ama ayrıcalığın içine eder
Kış hazırlığı diye bamyaların
Taa yazın iplere asılması

KAVUN

Pazarda çoğunun
Kokladığı kavun
Sakın ha; kış koklatmış gibi
Ne övün, ne de avun!

Ontluiken

TUNCAY ÇİNİBULAK

“De zon doet vrouwen ontluiken,” had je gezegd vadertje minnenmonds, turend naar de vrolijke menigte voor ons in een plantsoen te Deventer.

Ik pas een jaar of twaalf en begreep nog niet wat je daarmee bedoelde, maar die hele middag had ik me het hoofd over dat woord 'ontluiken' gebroken. In mijn naïviteit had ik de vrouw inmiddels van alle kanten bekeken, maar kon niet bevroeden waar ze dan zou 'ontluiken'. Luiken hadden naar mijn idee enkel en alleen een sluitende, beschermende functie, zoals sluiers of hoofddoeken. Ik durfde je niet te vragen wat je daarmee bedoelde, maar de Van Dale ontvouwde mij ook niet het mysterie over opbloeien of opengaan van knoppen.

Op weg naar mijn afspraak zit ik bij het Oosterpark een sigaar te roken. Ik denk aan mijn achttiende verjaardag. Aan de rand van het plantsoen, onthulde jij toen wat jou in het zonnetje afschrikte. Terwijl mijn gedachten door het verleden waren, komt er een jonge, volle, blonde vrouw het gazon op lopen. Vlak voor me smijt ze haar spullen neer, groet me en begint haar witte blouse te ontknopen.

“Als het zonnig weer is, denken vrouwen niet meer aan het hellevuur en gaan ze zomaar uit

de kleren,” ga je verder.

Intussen opent de vrouw haar blouse iets meer. Mijn gulzige ogen nemen haar roze zijdezachte bh op.

“Dat bemoeilijkt mijn weg naar de moskee.”

De schone vrouw trekt haar blouse verder uit.

“Ik moet rein van lichaam zijn, maar vooral van bepaalde gedachten wanneer ik de moskee binnenstap.”

Haastig trekt ze haar strakke rok naar omlaag. Ik begin mij redelijk onrustig te voelen, kijk om me heen en speel weer de ongeïnteresseerde, beheerste man. Gelukkig heb ik mijn zonnebril op.

“Anders bezondig je je. Je moet in de moskee je hart alleen openen voor Allah en voor de engelen.”

De halfnaakte vrouw steekt kundig haar lange vingers onder de sluiting van haar bh op haar rug. Ik heb de neiging achter haar neer te knielen.

“In een godshuis kan ik mijn gedachten aan de vrouwen in het park niet meer terugroepen.”

Met beleid pakt ze de zonnbrandecrème en smeert ze haar borsten, benen en elegante, lange gezicht in. Ik doe mijn bril af om oogcontact met haar te maken, maar ze ziet mij koudweg over het hoofd.

“Het bidden wordt dan een

marteling. Ik pendel tussen de imam en de vrouwen.”

Ze leunt op haar ellebogen, draait haar gezicht naar de volle zon en sluit haar ogen. Haar appelvormige borsten wijken uiteen. Vadertje, ik weet niet wat jij zou doen, maar het is niet mijn gewoonte om een vrouw in haar natuurlijke omgeving te storen. Een vrouw is een eiland. Je mag niet zomaar bij haar aan wal gaan.

“Wanneer het regent, ga ik fluitend naar de moskee en bid tot Allah om me te behoeden voor slechte neigingen.”

De vrouw gaat plat op haar buik liggen. Met gemengde gevoelens sta ik op om naar *Café East of Eden* te gaan. “O Vadertje, de moskee heeft altijd tussen ons in gestaan. Met mij deelde je eerder je religieuze normen en waarden dan je persoonlijke verhalen. Je hebt je leven sterk laten bepalen door de uitgespuugde regels van profeten en geestelijken. Ik wilde met je vooruit kijken, maar mijn ideeën typeerde je als “frietje mayonaise” of als “McDonald’s-shit.” De cultuur die je als vest hebt aangetrokken vertoont een ruig landschap. Je bent opgegroeid met Arabieren, hebt fruit geplukt van eigen bomen en gebaad in schone beken. Op het Mondriaanlandschap waarop ik mijn leven probeer te bezingen, sta ik bloot

aan hele andere winden. Ik heb met spiernaakte vrouwen een sauna of een naaktstrand gedeeld zonder oneerbiedig te zijn aan hun anatomie, maar ik betwijfel of jij ooit door het gordijn van jouw fatsoen heen hebt kunnen kijken naar de expressionistische heuvels en dalen van mijn moeder. Je bent aan het laatste deel van je leven begonnen, zonder de vreemde deling in je gekend te hebben of je innerlijke behang aan mij te hebben getoond. Ik heb zo vaak geprobeerd je vrienden te worden, maar telkens ging je met heilige doden er vandoor. Toen ik zonet naar die vrouw in adamskostuum zat te kijken, ontdekte ik heel spijtig hoe groot de kloof tussen ons in-tussen is geworden.

Vadertje, ik ben er inmiddels uit. Hier neem ik afscheid van je, maar wanneer de regen aan mijn raam tikt of de zon mijn wijntafel verlaat, zal ik aan jou en aan de ontluikende vrouwen denken, die als bloemen onze groene velden van verlangen voor altijd blijven sieren.”

Yunus Emre Ayrar Şiirinde Toplumsal Değer

BEKİR KİREŞ

Tek bir şiiri inceleyip şair üstüne sohbet etmek mümkün değil, fakat tek bir şiirin edebiyata kattığı zenginlikten konuşmak elbet mümkün. Bu güne kadar Yunus Emre Ayrar'ın hiç bir şiirini okumamıştım, ta ki karşıma 'Aydemir Gürsoy'un ayağı kangren olan tavuğuna protez bacak taktırması' şiiri Hayat Memat Dergisi'nde karşıma çıkana kadar. Şiirin işlediği konu gerçek olmuş bir olaydan esinlenmekte. Bir makaleden esinlenerek yazılan olağanüstü bir şiir. Şiirde imge yok, fakat tüm şiir tek bir imge olmuş. Kelimelerin altında anlamlar saklı, bir karşı koyma, direnme, bir kızgınlık var. Şiirde kullanılan dil güncel, her evde, her sokakta, her sohbetle karşıma çıkan sözcükler, fakat kelimeler ve tümceler öyle dağıtılmış ki şiirin içine, bilinen bir anlayışı bozmakta. Şiirin içindeki tekrarlamalarda ilginç bir yan var, bir günde sıkça aynı yorumlara veya eleştirilere maruz kalırız, sanki bizi inandırmaya çalışmaktalar o eleştirilerle ve yorumlarla. Bir günde kaç kez duyarız duymak istemediklerimizi, bunda kaçmak bile isteriz. Şiirde bu tekrarlar öyle bilinçli yapılmış ki, sanki televizyon kanalı değişirken karşıma çıkan sürekli aynı haber, usandırana kadar tekrarlanan aynı görüntüler. İkna ettirene kadar tekrarlanan haberdeki yalan.

Yunus Emre Ayrar bu şiirinde toplumsal değer standartlarını da gündeme getirir. Örneğin bir tavuğun değeri, "Bunu çeşitli yerlere götürsem de, götürüp ne yapacaksın, bir tane tavuk, 20 lira, kes gitsin" dediler". Günümüzde her şeyin değeri para ile belirlenir ya. Gözü doymayan bir tüketim toplumunda canlı tavuğun hiçbir değeri yoktur. Kimi tavuk çiftliklerinde erkek olan civcivler hemen imha edilir. Kapitalizmin çarklarının müthiş işlediği çağımızda bir canlı tavuğun değeri bir kilo beyaz et kadardır. Bir de o tavuğu protez bacak taktıracaksınız, o parayla 1000 ızgaralık tavuk alırsın düşüncesi karşıma çıkar.

Bir başka konuya da parmak basar şair, veterinerliğin anlamı nedir aslında. Hayvanları iyileştirmek mi, yoksa ekonomik değeri olan varlıklara piyasa değerince hizmet mi etmek. Demokrasi kimilerin iktidara gelmesi için mi vardır, yoksa iktidara gelemeyenleri gelenlerden korumak için mi...

Aydemir Gürsoy'un Ayağı Kangren Olan Tavuğuna Protez Bacak Taktırması

YUNUS EMRE AYRAL

Nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Valla ben minnettarım ya buraya, örnek bir yumurtasını da getirdim buraya.

yaşamına devam etti

Nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Bunun civcivleri vardı. Ayağı apse yaptı. Nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Ya şimdi hayvan sağlıklı ben bunun, bide hayvana et gözüyle bakmadığım için

Nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Her

hastalanan tavuğu, her hasta olan kuzuyu kestikten sonra veterinere ihtiyaç yok.

Çeşitli yerlerden, internetten bunun tedavi edilebileceğini öğrendik

Yumurtluyor şu anda, şu anda yumurtluyor. Hayvana bakın, ağırlığı sağlıklı tavuk ağırlığında

Hiç kilo kaybetmedi. Hayvana bakın, ağırlığı sağlıklı tavuk ağırlığında.

nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Bunu çeşitli yerlere götürsem de 'götürüp ne yapacaksın, bir tane tavuk, 20 lira, kes gitsin' dediler

Bunu çeşitli yerlere götürsem de 'götürüp ne yapacaksın, bir tane tavuk, 20 lira, kes gitsin' dediler

Bunu çeşitli yerlere götürsem de 'götürüp ne yapacaksın, bir tane tavuk, 20 lira, kes gitsin' dediler

Ayağı apse yaptı.

Valla ben

minnettarım ya buraya, örnek bir yumurtasını da getirdim buraya.

Kesince veterinerliğin bir anlamı kalmıyor. Her hastalanan tavuğu, her hasta olan kuzuyu kestikten

sonra veterinere

ihtiyaç yok. Ama ben bu tavuğu sevdiğim için çeşitli yerlere götürdüm

Nereye götürdüysem kes bunu dediler.

Bunun civcivleri vardı, bide hayvana et gözüyle bakmadığım için, Nereye götürdüysem kes bunu

dediler.

Hayvana bakın, nereye götürdüysem kes bunu dediler. Ağırlığı sağlıklı tavuk ağırlığında.

Tavuk burada birçok ameliyat geçirdi, yaşamına devam etti, en sonumda tedavi edilemeyecek durumda olduğu için ayağını kestiler. Daha sonra 10-15 gün tedavi edildi. Ondan sonra da 'bacağına bir protez yapalım' dediler. Çeşitli protez şekilleri denendi. En sonunda bacağında bir protez var. Şu anda tavuğum yaşıyor, yumurtluyor da...

*<http://bit.ly/1NObLMU>

Kaynak: Hayat Memat Dergisi

Şiirler

VELİ BAYRAK

Tanrı bir gün

olmayacak iş ama
tanrı bir gün bana da
“yürü ya kulum” dese
ben sana yürürüm

Özlüyorum işte

onca rengin içinde
kara kara özler mi insan
ben özlüyorum işte

Günaydın

belki haberin yok ama
ben her sabah sana
"günaydın" diyorum

Bu dünyanın

bu dünyanın en çok
seni sevdiğim kısmını sevdim

Böyle

böyle sessiz durduğuma bakma
avazım çıktığı kadar özlüyorum seni

Sevda dilim

"bana Zazaca öğret" dedim
"ez tora hezkena" dedi
anlamını sordum
"seni seviyorum" dedi
o gün bu gün
Zazaca benim sevda dilimdir

De Turken Komen

MURAT IŞIK

INTERVIEW: HAYDAR EROĞLU &
İBRAHİM EROĞLU

Murat Işık (İzmir, 11 september 1977) is een Nederlandse schrijver en jurist van Zaza-Turkse afkomst. Işık studeerde rechten aan de Universiteit van Amsterdam en San Francisco State University. Zijn eerste prijs kwam voor zijn korte verhaal 'De purperen citroen' tijdens de juni Kunstmaand van 2007. Dit verhaal is door regisseur Thomas Bijsterbosch vertaald in een theaterstuk. In 2011 kreeg hij de El Hizra Literatuurprijs voor het korte verhaal 'De laatste reis'. In 2012 kwam zijn eerste roman uit; 'Verloren Grond', waarvoor hij de Bronzen Uil Publieksprijs kreeg. Verloren Grond vertelt de familiegeschiedenis van zijn ouders in Oost-Turkije. Momenteel werkt hij aan zijn tweede roman. Dit verhaal speelt zich af in de Bijlmer, waar Işık is opgegroeid.

Het lezerspubliek heeft u vooral leren kennen met uw debuutroman 'Verloren Grond.' Wilt u zich voorstellen aan de lezers van het literaire blad Kara Zambak?

Ik ben inderdaad gedebuteerd met de roman Verloren Grond, een familiegeschiedenis die zich afspeelt in het oosten van Turkije. Dat was in 2012. Voordat ik aan het schrijfproces van vier jaar begon, heb ik als research eerst mijn ouders uitgebreid geïnterviewd over hun jeugd in een dorp vlakbij Varto. Ze hebben mij zo de bouwstenen aangereikt voor mijn roman. Ik heb vervolgens een deel van hun verhalen bewerkt, nieuwe verhaallijnen ontwikkeld, nieuwe personages gecreëerd. Het is dus fictie. Wat ik bijzonder vind, is dat mijn roman in 2014 in het Turks vertaald is (als Kayıp Toprak, uitgegeven door uitgeverij Koton Kitap) en dat mijn familie in Turkije het daardoor ook kan lezen. Het was daarnaast een unieke ervaring om op te mogen treden in Istanbul tijdens het literaire festival İtef Tanpınar en spannend om geïnterviewd te worden in het Turks voor de Turkse tv en radio. Ook met de Zweedse en Duitse vertaling van Verloren Grond ben ik verguld. Ik had tijdens het schrijven van mijn debuut niet kunnen bevroeden dat dit de vruchten zouden zijn van mijn inspanningen. Op dit moment werk ik aan de afronding van mijn tweede roman die zich in de Bijlmermeer, Amsterdam, afspeelt, de wijk waar ik ben opgegroeid. Het gaat over een jongen die op mij lijkt en opgroeit in een flat in de rauwe Bijlmer

Fotograaf: Merlijn Doornik.

van de jaren tachtig, in een gezin dat worstelt met een grillige vader.

Tijdens het verhaal verandert niet alleen de jongen, maar ook de wijk en komen de verhoudingen in het gezin steeds meer op scherp te staan. Hoewel het een

persoonlijk verhaal is en de jongen in het verhaal op mij lijkt, is het een roman. Het zijn dus niet mijn memoires. Het boek komt in het voorjaar van 2017 uit. Naast het schrijven werk ik drie dagen in de week als jurist bij de gemeente Amsterdam, een baan die mij de vrijheid geeft om te kunnen schrijven.

Wat wilt u uw lezerspubliek vooral meegeven met uw romans? Waarin onderscheiden uw uw romans zich van andere romans?

Iedere lezer haalt iets anders uit een roman, dat is ook het mooie van literatuur. Ik ga niet aan de schrijftafel zitten met het idee: en nu ga ik mijn lezers eens dit of dat meegeven. Als schrijver geef je het verhaal aan de lezers en hun verbeeldingskracht gaat er vervolgens mee aan de haal. Wat ik wel probeer is om romans te schrijven waarmee ik me kan onderscheiden, verhalen die niet eerder zijn verteld, voor zover dat nog mogelijk is in de literatuur. Ik wil mijn lezers meenemen in de wereld die ik op papier tot leven roep. Daarbij vind ik avontuur belangrijk in een verhaal. Er moet wat gebeuren, iets op het spel staan en een zekere intensiteit aanwezig zijn. En de personages moeten tot leven komen, waarbij je je als lezer hun lot aantrekt. Als ik zelf een roman lees of film kijk, wil ik op de een of andere manier geraakt worden. En als ik een goed boek tussentijds wegleg, zal ik de sfeer van het verhaal missen, anders haak ik waarschijnlijk af. En na afloop zingt een goed verhaal nog een tijdje door in mijn hoofd. Het verlaat me niet zomaar. Op zo'n soort verhaal zet ik als schrijver in.

Waar plaatst u uw romans in de Nederlandse literatuur? Mogen wij de romans van Murat İşik als een doorbraak in de Nederlandse literatuur beschouwen? Welke dimensies wilt u aan de Nederlandse literatuur toevoegen?

Ik kan me de tijd nog herinneren dat er stukken in de kranten werden geschreven waarin de vraag werd gesteld waar de Nederlandse schrijvers met een Turkse achtergrond toch bleven. De Nederlandse schrijvers met een Marokkaanse achtergrond waren al goed vertegenwoordigd in de Nederlandse Letteren, maar 'de Turken' bleven achter. Dat is in het jaar 2012 wel veranderd, want in dat jaar debuteerde ik niet alleen, maar ook andere schrijvers met een Turkse achtergrond. Ik stond dat jaar op Lowlands met Nazmiye Oral en Özcan Akyol. Ons programma heette heel ludiek: 'De Turken komen.'

In 2012 kreeg ik in interviews nog vaak de vraag waarom Turkse Nederlanders zo weinig schrijven. Die vraag wordt mij niet meer gesteld. Hoewel wij geen homogene groep zijn, is het om vele redenen goed dat de verhalen die wij vertellen hun plek hebben gevonden in de Nederlandse literatuur, en het ieder op hun eigen manier hebben verrijkt, diverser hebben gemaakt. Mijn tweede roman gaat bijvoorbeeld over het nieuwe, veranderende Nederland. Scholieren met een diverse achtergrond kunnen nu op hun leeslijst ook verhalen lezen over personages die op hen lijken, die leven in werelden die zij herkennen. Ze leren nu dat de literatuur niet alleen 'blank' is, wat in mijn tijd wel zo was met schrijvers als Hermans, Reve, Mulisch en Wolkers. De leeslijsten van tegenwoordig zijn gevarieerder en werken drempelverlagend. Scholieren met een Turkse of Marokkaanse achtergrond zouden nu ook kunnen denken: dit gaat ook over mij, ik kan dus ook een boek schrijven.

Volgt u de Turkse literatuur? In hoeverre kennen de Nederlanders de Turkse literatuur?

Ik volg vooral de Turkse schrijvers die vertaald zijn. Tijdens mijn optredens in Istanbul heb ik kennismemaakt met Turkse schrijvers als Ece Temelkuran en Nermin Yildirim. Dat was bijzonder en daardoor ben ik ook in hun werk geïnteresseerd geraakt, en omgekeerd. Voor Temelkuran schreef ik later een quote voor de Nederlandse vertaling van haar roman *Muz sesleri*. En op de Turkse vertaling van *Verloren Grond* prijken haar aanprijzing en die van Nermin. Verder mocht ik twee jaar geleden voor de Nederlandse uitgave van een verhalenbundel van Sait Faik Abasıyanık, *Verhalen uit Istanbul* (die werd uitgegeven door uitgeverij Podium), het nawoord schrijven. Een grote eer.

De Turkse literatuur is hier redelijk bekend bij de kenners. Iedereen kent natuurlijk Nobelprijswinnaar Orhan Pamuk en velen ook Elif Shafak. Wat ik mooi vind om te zien is dat er ook vandaag de dag aandacht is voor het werk van de 'oude' schrijvers. Dit jaar werd bijvoorbeeld de roman *De Lanterfanter* van Yusuf Atılgan in het Nederlands vertaald door Hanneke van der Heijden en uitgegeven door uitgeverij Jürgen Maas. Hanneke vertaalde in recente jaren ook werk van Oğuz Atay. En de verhalenbundel van Sait Faik dus. Een mooie en positieve ontwikkeling die hopelijk doorzet.

doen om elkaars literatuur beter te leren kennen?

De beste manier om dat te bevorderen is natuurlijk elkaars werk lezen. Daarom ben ik ook blij met de recente vertalingen van het werk van Sait Faik en Yusuf Atılgan. Omgekeerd dringt tot mijn verrassing ook de Nederlandse literatuur langzaam door tot Turkije, want niet alleen mijn werk werd vertaald, maar recent ook dat van Jan van Mersbergen, Bibi Dumon Tak en Wytse Versteeg. En ook de klassieker Max Havelaar van Multatuli werd onlangs vertaald. Erhan Gürer nam die vertaling op zich.

Tot slot; welke vraag zou u zelf willen stellen aan Murat Işık?

Ha, dat is een lastige vraag. Ik zou zeggen: wie zou je willen interviewen? Als mijn literaire held Gabriel García Márquez nog had geleefd, had ik niets liever gewild dan hem spreken over zijn werk en het leven. Een goede tweede is de man die straks na acht jaar hard werken eindelijk van zijn rust mag gaan genieten: Barack Obama. Niet alleen is hij een bijzondere man die velen heeft geïnspireerd en als president veel heeft betekend voor Amerika (ondanks dat hij ongelooflijk en op bijna misdadige wijze werd dwars gezeten in veel van zijn plannen door de Republikeinen en Tea Party). Hij heeft voor verandering gezorgd, zoals beloofd, maar belangrijker: hij heeft veel mensen hoop gegeven. Iets wat niet meetbaar is, maar o zo belangrijk. Ik heb wel wat met Amerika, niet in de laatste plaats omdat ik een half jaar in San Francisco heb gestudeerd in 2001. Het is een land van uitersten, maar ook een onuitputtelijke bron van goede literatuur en meeslepende levensverhalen. Je kunt er diep vallen, maar ook hoog reiken, en dat alles vaak in een leven. Verder kun je er schitterende roadtrips maken, ben ik tot mijn genoegen achtergekomen.

Maar terug naar Obama. Niet iedereen weet dat hij ook een hele goede schrijver is. Zijn memoires *Dreams from My Father* uit 1995 werden heel goed ontvangen en door grote schrijvers als Philip Roth en Toni Morrison zeer gewaardeerd. Ik weet dat hij veel leest en dat Marilynne Robinson een van zijn favoriete schrijvers is. Ik zou Obama willen interviewen over literatuur, over het schrijfproces en natuurlijk zou ik met hem willen terugblikken op acht jaar in het Witte Huis. Off the record: wat vond hij er nou echt van, acht jaar lang de machtigste man van de wereld zijn? Maar vooral: wat heeft het met hem gedaan als mens, al die vuiligheid, opofferingen en

tegenslag? Hij zou er vast een bijzonder, *House of Cards*-achtig boek over kunnen schrijven.

Oyunlar: Baştan Çıkartan

VASKO POPA

Biri sandalyenin ayağını okşamakta
Taa ki sandalye yerinden kımıldayana dek
Ve ayağı ile yapar sevimli bir jest

Bir başkası anahtar deliğini öper
Bir çılgın gibi öper
Anahtar deliği de onu öpene kadar

Üçüncü ise yan taraftan izlemekte
İzlemekte ikisini
Başını sallamakta ve sallamakta

Taa ki başı düşene kadar

Hollandaca' dan çeviren: Ali Şerik

Bir Diyeceğim Var

NİSA LEYLA

bir diyeceğim, yaldızlı
: gökten aşağı
yalnızlıktan yukarı.
parçası olmayan bir hayatı
hediye edesim, sevdiğimi öpüp
alnıma koyasım var.

şarkılar, şarkılar, şarkılar'a
sarılıp ölesim var. kalabalıktan
kaçıp, kendimi azarlayasım.
eskimeyen karanlığa yenilip
duygularımı unutuşun koynuna
yatırasım var.

bir diyeceğim, çalındır, dövmedir
aşkıdır. insan... insanı sevesim
dokunmadan, aşka bakasım
gözlerim kapalı. yıldız boncuk düş
toplayıp, serap olasım :

sevdiğimin ağzı olasım var...

Ateşle Dans

CELAL İLHAN

Hikmet Usta, yaklaşık beş bin metrekare kapalı alan üstüne kurulu çelikhanein kapısından henüz girmişti. İlk bakışta her şey yolunda görünüyordu. Görevli olduğu kumanda odasının bulunduğu altı metre koduna çıkmak için merdivenlere doğru yönelmişti ki ocak tarafından gelen bir patlamayla irkildi.

Ark ocağı yöntemiyle çelik üretilen fabrikalarda, daha hafifleri çoğunlukta olmak üzere, benzeri patlamaların olması kaçınılmazdı. Bir anda ortalık toz duman içinde kaldı. Yirmi metreyi aşan yükseklikteki çelik örgülerden oluşan çatıdan dökülen tozlar, soluk almakta zorlanan kör biri haline getirmişti onu.

Patlamanın hemen ardından, çelikhane büyük bir kızılığa büründü. Ancak bu, anlık aydınlık da onun bir adım ötesini görmesini sağlayamamıştı. Uçuşan gri toz bulutu yerini altın rengi bir buluta bırakmıştı. Çelikhane de birkaç saniyelik bir sessizlikten sonra, giderek artan insan ve makine sesleri duyulmaya başladı.

Hikmet Usta, merdiven basamaklarını seçmeye başlayınca, ark ocağındaki durumu bir an önce görebilmek için hayli dik merdiveni hızla tırmandı. Bu kısımda çalışmanın güçlüğü ve tehlikesini ondan daha iyi kim bilebilirdi ki? Giysilerini değiştirmeden doğruca ocağı yöneldi. İzabede çalışan arkadaşlarının, zarar görüp görmediklerini bir an önce anlamak istiyordu.

Ocak önünden gelen bağrışmalar, duyduğu kuşkuyu artırmıştı. Kendisine doğru koşan birini kolundan tutarak ancak durdurabildi. Adamın yüzü ter ve tozdan tüm ayrıntılarını yitirmişti. Zor tanıdı Hasan'ı. Hasan, Hikmet Usta'nın sormasını beklemeden, "Usta, Ahmet abi kavruldu koş," dedikten sonra hızla uzaklaştı.

İzabedeki arkadaşları Ahmet'in kıvrılmış, yarı yarıya küçülmüş, çıplak ve ıslak bedenini korku ve dehşetle seyreliyorlardı. Kimi, tamamen yanmamış olan deri kemer ve altında kalan el kadar tulum parçasını çıkarmaktan, kimi Ahmet'in acılarını azaltmak için yeniden su havuzuna sokmaktan söz ediyordu.

Hikmet Usta'nın geldiğini görenler ona yer açtılar. Usta, Ahmet'in kararmış küçülmüş ve bilinçsizce titreyen vücuduna bir süre baktı. Sonra dizlerinin üstüne çöktü. Çok yakınında bulunanların zor duyabileceği bir sesle, "Ahmet'im sen benden beter olmuşsun" dedi. Derin yanık izleri taşıyan yüzü ve dudakları kasılmış, gözleri dolmuştu.

Ne yapmamız gerekiyor diye kendisine çevrilen bakışlara,

"Cankurtaran çağırdınız mı?" diye sordu. Aldığı olumlu yanıt üzerine hemen aşağı taşımalarını söyledi.

Çelikhane de toz bulutunun çökmesiyle, ortalık aydınlanmış, bin vatlık tavan lambalarının ışığı her yanı gündüzden farksız hale getirmişti. Dev tavan vinçleri boyutlarına uygun homurtularla kullanıcılarının acı ve korkularını yansıtarak, görevlerini yerine getirmek üzere isteksizce devindiler. En küçük devinimleri bile aşağıdakilerin üzerine yağmur gibi toz dökülmesine neden olmaktaydı. Vinçlerden sarkıtılan güçlü kancalar, en az yirmi ton hurda taşıma hacmindeki çelik sepetleri, kulplarından yakalayarak metrelerce yukarı kaldırıyor, bir yerden başka yerlere taşıyorlardı. Yeni işbaşı yapan teknisyenler, ustalar, yardımcılar, işlettikleri makineleri devralırken yaşanan felaketin ayrıntılarını öğrenmeye çalışıyorlardı. Olayı açık seçik gördüğünü söyleyen kumanda odası teknisyeni, Hikmet Usta'nın sorgulayan

bakışlarını “Her şey bir anda oldu bitti abi,” diye yanıtladı. Yüzü ter ve toz karışımı bir çamurla maske- lenmişti.

“Ahmet, cüruf çekmek için hazırlanmış bekliyordu. Bana kapağı açmamı işaret etti. Kapağı açtım. Sadık Usta ile birlikte gelberiyi ocağın içine soktular. Beş derece kadar öne eğdim ocağı. Üç dört kez çektiler. Sadık Usta bir ara gelberiyi Ahmet’e bırakarak yanından uzaklaştı. İşte o anda oldu olanlar. Bir patlama sesi duyduk. Ocağın yarı açık cüruf kapısından büyük bir alev topu fırladı. Ahmet’i bir anda yutan alevler kumanda odasının camlarına kadar geldi. Korkudan yerimizden kalkıp birkaç adım geri çekildik. Ahmet’in üstünde lacivert bir tişört vardı sadece, olduğu yerde fırdöndü ve dizlerinin üstüne çöktü. Gövdesinin sarsıldığını ve yarı yarıya küçüldüğünü gördüm. Sonra her yer toza dumana boğuldu”.

Söze karışan Sadık Usta, “Hortum kırılmış soğutma suyu kesilmişti, gelberi ısınıp erimesin diye hortumu düzeltmek için, patlamadan üç beş saniye önce ayrıldım yanından” diyordu.

Hiç kimse hiçbir şey anlatmasa da Hikmet Usta olayın aşağı yukarı böyle geliştiğini tahmin edebiliyordu. Binlerce kilovat enerji verilerek, yaklaşık elli dakikada tamamının ergimesi gereken hurda malzemenin bir bölümü, ergimeyip ocağın duvarına yapışıp kalabiliyordu. Patlamalar; katı haldeki bu artı- ğın, fokurdayan madenin üzerine aniden düşmesiyle oluşan yüksek basıncın sonucuydu.

Olayın kaza ile bu biçimde sonuçlanmasında, koruyucu giysi giyilmemiş olması başlıca nedendi.

İşte Hikmet Usta, bu duruma bir ad koymakta zorlanıyordu.

Ahmet’in kavrulmuş bedeni, arkadaşları tarafından cankurtarana götürülmek üzere bir sedyeye yerleştirilirken, Hikmet Usta, aynı ocakta dört yıl önce geçirdiği kazayı düşünüyordu. Sağ yüzünün büyük bölümünü ve iki elinin parmaklarının tamamını kay- bettiği kazayı.

İşini çok sevdiği zamanlardı o zamanlar. Ocak içinde kaynayıp köpüren çelik cürufunu kaymak gibi üste serer, Hikmet Usta da o kaymağı, tutamağına sarıldığı gelberi ile sıyrarak cüruf çukuruna dökerti. Kan-ter içinde sürdürdüğü bu çabayı. “El güzel kadın- larla, biz izabecilerse ateşle dans ederiz,” diye anlatırdı.

Kazadan sonra kendisini çok şanssız buldu- ğunu anımsadı. Oysa Ahmet’in durumu

onunkinden çok daha kötü ve daha umutsuzdu. Usta, alevler içinde kavrulmamış, ama ocağın altında bulunan kor dolu, cüruf çukuruna, yine koruyucu giysilerden yoksun olarak düşmüştü. En az üç metre yükseklikten yüzüstü düştüğü çukurda, yüzünü korumak içgüdüleriyle doğrulmaya çalışmış,

parmakları kora gömülmüştü. Kurtulması bir mucize de sayılabilirdi.

Her döküm işleminden sonra çukuru temizlemekle görevli, kepçe kullanıcısı arkadaşı, onu düşer düşmez görmüş, tüm tehlikeleri göze alarak kepçesi ile ocağın altına girmiş ve ölümün elinden çekip almıştı. Birkaç saniye bile gecikmiş olması halinde, kurtulma olasılığı yoktu.

Sağaltımı bir yıla yakın sürmüş, altı kez bıçak altına yatmıştı bugünkü hale gelebilmek için. Yüzünün görüntüsü ona bakan insanlara korku vermiyorsa, bu Hikmet Usta’nın sıcak sevecen, dost kişiliğinin sonucuydu.

Yeni durumuna alışması, içini oyan yanık acılarıyla kıyaslanamayacak acılar vermişti ona.

Ahmet’e zorla da olsa koruyucu giysilerini giydirmedikleri için, teknisyenine ve vardiya şefine kızamıyordu bile. Birilerinin uyarmasına ne gerek vardı ki?

Yıllarca önce aynı hatayı kendisi de yapmamış mıydı?

İşçileri taşıyan servis otobüsleri her gün oldu- ğundan on dakika daha geç kalktı o gün.

İzabeciler bu kez, yanmaz giysileri ve diğer güvenlik önlemlerini de almış olarak ocağın karşısın- daki yerlerini aldılar.

Saat tam on iki otuzda, parmaksız elleriyle ark ocağına yol verdi Hikmet Usta. Kumanda masasının başında, acıyla biçimlenmiş duygulu yüzü ve görkemli gövdesiyle duruşu bir orkestra şefini andırıyordu.

Üç adet elektrot ağır ağır ocağın içine doğru salınırken, çelikhane binlerce mekanik düzeneğin farklı tonlarda, farklı kodlardan saldırdığı seslerle yirmi dört saat kulakları sağır eden homurtusuna başlamıştı bile.

Binlerce kilovat enerji ile yüklü elektrotların, önceki vardiyada ergitilmiş olan çeliğe dokunması ile enerjinin ateşle, ateşin insanla dansı yeniden başladı. Bu danstan gözlere yansıyan yoğun bir kıızılık, kulaklara yansıyan, tüm sesleri içinde eriten güçlü bir inlemeydi.

Hollandalı- Türk Fikraları

Derleyenler: HAYDAR EROĞLU & İBRAHİM EROĞLU

İLAN

Bir Türk bayan, bir gazeteye telefon eder:

–İlan vermek istiyorum.

Gazete çalışanı:

–Tabii verebilirsiniz, ilanınızı söyleyin lütfen!.

Bayan:

–Kocam Ali öldü.

Gazete çalışanı:

–Bu biçimiyle ilan eksik, devamı yok mu?

–Elbette devamı var, ama param yetmediği için bu kadarıyla yetinmek zorunda kalıyorum.

–Lütfen çekinmeyin! Kalanı da gazetemizden olsun.

Siz ne söyleyeceğinizi söyleyin ben yazayım.

Bayan, ilanın eksik kısmını şöyle tamamlar:

–Mercedes marka arabası satılıktır.

AĞIR CEZA

Hâkim, Türk gencine kitap okuma cezası verir.

Genç:

–Lütfen başka bir ceza veriniz hâkim bey!

–Neden?

–Çünkü bir Türk'e verilecek en ağır cezadır kitap okuma cezası.

ARACIYI ORTADAN KALDIRIYORUM

Şair Can Yücel, okuma ve söyleşilere katılmak üzere Hollanda' ya gelmiş. Mezarının şarapla sulanmasını vasiyet edecek kadar içkiyi seven Can Yücel'e katıldığı bir etkinlikte içmesi için kutu bira verilmiş. Can Yücel, kutu birayı kapığı gibi doğru tuvalete gitmiş ve birayı tuvalete dökmeye başlamış.

Can Yücel' in bu davranışına anlam veremeyenlerden biri ünlü şairi uyarmış:

–Siz ne yapıyorsunuz hocam, biz o birayı para verip aldık!.

Can Yücel, lafı yapıştırmış:

–Ne yaptığımı görmüyor musun be adam! Aracıyı ortadan kaldırıyorum!..

RADIJS (TURP)

Bir kaçak işçi, yıllarca bir radijs(turp) bahçesinde çalışır. Bir gün, polis, kaçak işçiyi yakalar ve sınırışı eder.

Kaçak işçi, gecenin geç saatlerinde otobüsten köyüne yakın bir yerde iner. Yolda giderken yıllar sonra eşiyle ilk kez birlikte olmanın hayallerini kurar, ama eve geldiğinde eşiyle bir türlü birlikte olamaz; birlikte olamamanın verdiği hüznle de sabah erkenden kalkar, doğru köyün meydanına gider.

Meydanlıkta, meraklı gözlerle sağ-solu izlerken besili bir boğanın önüne kattığı bir ineği kovaladığını görür. Boğa inekle çiftleşmek istiyor, ama bir türlü beceremiyor. Kaçak işçi, bir süre boğa ile ineği izledikten sonra, boğaya:

–Vaaahhh! der; yoksa sen de benim gibi yıllarca Hollanda'da radijs(turp) bahçesinde mi çalıştın?!

Gölge

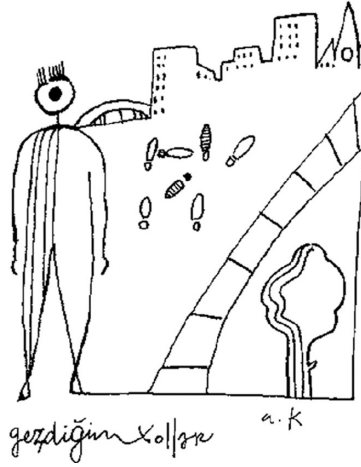
AZİZ KEMÂL HIZIROĞLU

Gece yarısı geldiler göründüğün çiçeğe
kökünden asıldılar olmadı kestiler
ağaçlar otlar şaşkın o var içinde dedim
dinlemediler. Hepsi güzellik düşmanı.

Öldürme emri vardı ellerinde katildiler
barındığın bahçeye baştan sona infaz
kazdılar altüst ettiler yoruldukça
özgürleştirdi zift. Hepsi zincirini kopardı.

Kan yağmaya başladı gözlerimden
onlar ıslanmadılar alı sevmiyordu kara
kırık dikenlere takılmış kolun kaldı öylece
leylak parçası. Hepsi gördü uzattı bıçağını.

Duvara sıçradı gölgen lilâ ve uykulu
irinli ter ve küfür boşaltıldı toprağa
sabah oldu yoruldu kara tamam dedi
öldü çiçek. Hepsi çekildi gölgen uyandı.

gezdüğün x.o||se

a.k

Wintertijd

MAS PAPO

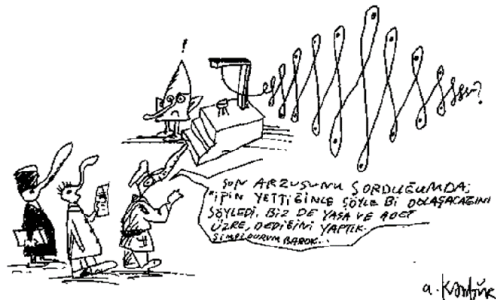
De bomen krommen zich
als oude mannen
maar vertonen souplesse en
buigen als jongens terug
als de wind weer liggen gaat

een groene regen bedekt de grond
met goud en geel en laat de mens
zich tobkend zien, zijn eigen pad
vegend het zweet van het gelaat

een golvenzweem over de velden,
het water dat op de landen staat
de stengels van het mais schurken
samen om stand te houden
nog even te overleven

grassen verstopt onder blad
stoppen met groeien zoals
alles verstijft in dit jaargetij

vogels klauwen zich vast
en bewegen met de takken
in de wind en zie: ze genieten
ervan om mee te deinen
wat hebben zij
zo anders dan wij
te verliezen.

Lappenman

SABINE KARS

een huis dat
wankelt in de
schemer
mijn stad zij slaat
de ogen neer

plastic ankers op
vier meter
de bodem is niet
meer dan
twintig ijle tassen
diep

even mag ik mee
naar binnen
waar water land
raakt

leven ondergaande
dieren
en stille
demonstranten
de contouren van
een laatste stap

ik zie je – broer die ik nooit eerder
zo zacht en onversneden sprak

op elke hoek
verrijst jouw wereld

ik weet je kunt niet langer blijven
maar je gaat niet meer
voorbij

Diyâr-ı Bekir

RIZA ASLAN

Dicle kenarında saklı bir düş
büyüdükçe büyüyecek ...

kesmece içine saklanan
gecekondlu bir sandık.
kavanozlara doldurulan
alın teri.
bir cila, iki fırça,
dört iskambil kâğıdı ve
emek...
bilmiyor Bekir
sömürü ne demek...

ölüm, özgürlük mü?
özgürlük için ölüm mü?
hangisi daha yakın
uzak olan hangisi
bilemiyor Bekir.

kapılar demir...
kapılardan geçecek
Bekir...
Yeni Kapı, Urfa Kapı,
Dağ Kapı, Mardin Kapı...

Kapılar büyük, Bekir küçük.

Bekir'in eli cilalı
iki dakika olmuş
alın terinden para alalı,

Demli çay kendi parasından.
İlk yudumda
cilalı parmaklardan kayıyor
bardak

kırılan ilk alın teri
babasına vereceği hesap
sudan bir sebep...

yalanı anlaşılmasın diye
Dumana tutuyor gözlerini,
Gözleri is çanağı..

Kapalı kapılar ardında
Ataması çoktan yapılmış acıların...

ağlıyor Bekir
ağladıkça gamzesi
sele kapılmış serçe yuvası...

“ulusların kaderlerini tayin hakkı”

ne demek anlamıyor daha Bekir....

Diyar-ı bekir' de
Arif anlıyor, Cahit de, Ziya da...

Bekir,
Erken öğreniyor Dersim'i..

Ölümün yüzülmüş derisi
Yüzen ne Aşık İhsani ne Nesimi ...

Bekir,
Matematik dersinde
öğrendiği sadeleştirmeyi
Türkçede yapıyor
Türk -Kürt
Harfler bile eşit
ne bir fazla ne bir eksik

işte kardeşlik.

Dicle'nin suyu bulanık
Oldum olası yüzü asık,
Dicle bereket tanrısı...

Sur içi saklı cennet
Dilan Sineması'nda memleket
“MEMLEKET” Sineması'nda
DİLAN.
Yürekte yara “ ZİLAN ”

Bağlar bir sulu göz...
gözyaşı , Bağlar'da
bir salkım üzüm ...
Bağlar'da adım başı hüznün...

koşu yolunda
yerde bir poşu
poşuda yârin parmak izleri
parmak izlerinde kına...
Yâr,
Berivan mı Zozan mı ?

Bekir Ergani'de Silvan'da Lice'de
Bekir'in düşleri Dicle'de...
Bekir oyunbozan mı..

Diyâr-ı bekir'in
içi sır
dışı sur...
Ofis, kılık değiştirmiş tanınmıyor
Şehitlik , semt adından
sıyrılmış
Melik Ahmet, vedalaşamıyor

şalvarla
Diz boyu açlık sıralanmış sur
diplerine
parasız sığınak gölgeleri

Durmadan sarılan
Kaçak sarı tütünlerde
Çaresizlik kokusu..

Diyar-ı bekir'e Kulp gerek

Kulp'a bir el!
Lice'ye Dicle
Ergani'ye sevinç gani gani ..

İki yarıçaplı bir dairede
Gölgesinde oturulur mu bilinmez

Üç ağaç dikiliyor
Yıl
Bin dokuz yüz yetmiş yedi
Bir saatin pimi çekiliyor
Durduruluyor zaman ..

....
Paris kardeş şehir
Diyar-ı bekir
doğunun Paris'i
mühürlenmiş Bekir'in yüzü

Sur içinde
Kaderinin rengini almış
avlu taşları...
Bir fotoğraf
yüreğin vuruluşu...
taşlar
33 kurşun yemişçesine delik deşik
...
Bir halk,
"Ez kırmançe " diyor yıllardır
Kırmıyorlar eziyorlar.
E
-zi
-yor
-lar...

yüze vurulan soğuk damga
Şark çıbanı
ezilmişliğinin belgesi ...

Sur içi sönmüş volkan
Kara-Âmid
Vurulmuş keklik

ayaklarında kan.

Bekir'in kesmecede aklı
umudu kesmecede saklı

cihar kız sayılmazsa
-ki sayılmıyor-.

Bekir on bir kardeşin sekizincisi

Başlık alınacak
On koyun iki davar on bin lira
.....
Başlık verilecek ...
on bin lira, iki davar, on koyun ...

en iyisi " berdel"
ödenmez sanılıyor bedel...

can davası, kan davası ....

Dicle kenarında
saklı bir düş.
Bekir'in yakışmaz
yüzüne gülüş
dudağına öpüş
kesmece büyüdükçe büyüyecek
sevdası
bu sevda
yâr mı olur
vatan mı
özgürlük mü
bilmez Bekir..

kara ayakkabıları
karaya boyaya boyaya
nefret eder karadan
kara talihten
kara taştan
kara topraktan.

Bekir Silvan'ı bilir
Çermik'i, Çüngüş'ü
Unutamaz Hani'yi
Çocukluğundan beri
sorar durur babasına
Hani, hani anlattıkların?
Anlattıkların bir düş müydü?
Her düş bir ölüş müydü?

*****

Susar baba
Susmaz evlat

Evlat suya koşar
Evlat suya karışır

Akar
Akar
Akar.
Hamravat, KANUNİ suyu
Bekir kana kana
içer
içer
içer...
Dicle'de
Kesmeceler diz boyu
binlerce saklı düş
özgürce büyüyecek
Kes-me-ce
ler-de. ....

kes-
me-
ce-
ler-
de...

Hollanda'da Türk Edebiyatı

MURAT TUNCEL

Hollanda'daki Türk edebiyatını ele alırken Hollandalı okuyucunun edebiyatımızla ne zaman tanıştığını da kısaca ele almak gerekir. Daha önceleri tacirlerin İstanbul'dan getirdiği yazma eserlerden yapılan alıntıların çevirisini bir yana bırakırsak Hollandalı okur ve edebiyat çevreleri ilk olarak 1937 yılında Halide Edip Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* adlı romanının *Dochter van den Pias* adıyla İngilizceden Hollandaca'ya çevrisiyle edebiyatımızla tanışmıştır. 1938 yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Ankara* adlı romanı yayımlanmış. 1950'li yıllarda bu alanda herhangi bir çeviri göremiyoruz, fakat 1960'lı yıllarda Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'i ve daha sonra 10 yapıtı Hollandalı okuyucuyla tanışıyor. 1967 yılında Saime Göksu ve Edward Timms, Nazım Hikmet'in yaşamı ve eserlerini içeren *Romantik Komünist, De romantici* adıyla Hollandaca'ya çeviriyorlar. Sonraki yıllarda da Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları/Mensenlandschappen* (*episch ge-dicht*) adıyla Hollandalı okuyucuyla buluşmuş. 1980'e kadar çevrilen çoğu yapıt Almanca, İngilizce ve Fransızca'dan Hollandaca'ya çevrilirken, 1980'den sonra çevrilen yapıtlar doğrudan Türkçe'den çevrilmiş. Çevirinin bu ikinci döneminde ise Aziz Nesin'in seçme öyküleri *De Vetersymfonie*, Sürgün Anıları *Herinneringen van eenballing* ve Yaşar, Ne Yaşar Ne Yaşamaz/*Yasar, de man die niet leefde* olarak Hollandacaya çevrilip yayınlanmış. Fakir Baykurt'un öykülerinden bir derleme olan *De Vredestaart* da bu yıllarda Hollanda kütüphanelerinde yerini almış. Daha sonraki yıllarda ise edebiyatımızdan çeviriler artarak devam etmiş ve etmektedir. Hollanda'daki çeviri edebiyat ürünlerimizin tarihçesini kısaca ele aldıktan sonra Hollanda'da yazan yazar ve şairlerimizin yaz-dıklarını tanıtabilmek için kısaca ülkemizden Hollanda'ya göçün tarihine de bir göz atmamız gerek, çünkü bu iki olayın doğrudan

Fotoğraf: Foto Americaine

birbiriyle bağlantısı vardır.

Türkiye'den Hollanda'ya göç, 1960'lı yılların sonuna doğru başladı. O yıllarda Almanya'ya göç edenlerin çoğunluğunu kent kökenli insanlarımızın oluşturmalarına karşın, Hollanda'ya göç edenlerin hemen hemen tamamı köy kökenliydi. Ayrıca Almanya'ya göç sistemli bir şekilde sürerken, Hollanda'ya olan göç düzensiz bir şekilde gerçekleşmişti. O dönemde Hollanda'ya gelen insanlarımızın çoğu burada bir süre çalışıp geri dönmeyi düşünüyorlardı. Hollanda'da kalmayı düşünmeyen bu insanların sanatla, edebiyatla da fazla ilgisi yoktu. O nedenle ki, o dönemde Türk edebiyatının bir parçası olarak sayabileceğimiz herhangi bir yapıt yayınlanmamıştır. 1970'li yılların ikinci yarısında ise bu durum değişti, insanlarımız yavaş yavaş kalıcı olduklarının farkına vardılar. Bu durum onların Türkiye'de kalan eş ve çocuklarının da Hollanda'ya göç etmesini gündeme getirdi. Göçün bu ikinci bölümünde gelen gençlerin düşleri, geldikleri ülkede öğrenimlerini sürdürebilmektir, fakat ne yazık ki onların bu rüyaları da gerçekleşemedi. Böylece onlar da sosyal hayattan kopuk bir şekilde yaşamaya başladılar. Buradakiler böyle yaşamını sürdürürken 70'li yılların sonuna doğru yeni bir genç kuşağın göçü başladı Hollanda'ya. Bu son gelenlerin çoğunluğu ya lise mezunuydu, ya da üniversite eğitimlerini yarıda bırakmışlardı. İşte onlar Hollanda'daki düzene uymada ve sanat çevreleriyle tanışmada fazla zorlanmadılar. O nedenle ki, ilk edebiyatçılar da, sanatçılar da onların arasından çıktı. Bu kuşaktan ilk yazmaya başlayan Hollanda'da uzun süre kalmayıp, Türkiye'ye dönen Murtaza Vural'dır. Murtaza Vural Hollanda'daki yaşamı betimleyen şiirlerini *Terim ile Suladım Hollanda Lalelerini* adlı yapıtında topladı. Bu yapıt Türkçe olarak yayınlandı. Murtaza Vural'dan sonra ise Türkçe yazıp, Hollandaca yayınlatan Halil Gür'ün

Gekke Mustafa-Deli Mustafa'sı ve Sadık Yemni'nin İjzeren Snavel-**Demir'den Gaga'sı**, Şaban Güneş'in, De Koffer-**Bavul'u**, Papatya Nalbantoğlu'nun **Murat** adlı ilk yapıtları yayınlandı. Adını andığım yapıtların hemen hepsi Türkçe yazılıp, Hollandaca yayınlandıkları halde, Murtaza Vural'ın yapıtından başka hiçbirini Türkçe yayınlanmadı.

Bu yazarlardan Halil Gür'ün daha sonra De hemel bleek grau- **Gökyüzü Griydi**, Mijn dappere Oma-**Cesur Ninem** ve diğer yapıtları da Hollandaca yayınlanmasına karşın, Türkçe yayınlanmadı. Sadık Yemni'nin ilk yapıtından sonra yayınlanan Roos van Amsterdam-**Amsterdam'ın Gülü ve Muska** adlı yapıtları Hollandaca yayınlandıktan sonra Türkçe de yayınlandı, fakat son yapıtı **Çözücü** ise sadece Türkçe olarak yayınlandı. Şaban Güneş ve Papatya Nalbantoğlu'nun ise ilk yapıtlarından başka yapıtları yayınlanmadı. Bu yazarlara daha sonra katılan ve kara mizah türünde yazan Hürrem Efe'nin ise Köyden İndim Hollanda'ya Hollandaca iki baskı yaptı diğer yapıtları yalnızca Türkçe olarak yayınlandı.

1980'li yılların ikinci yarısına doğru da Türkiye'den Hollanda'ya göç devam etmiştir. Bu dönemde göç edenlerin içinde edebiyatımızı yakından izleyenler olduğu için Hollanda'daki yaşamı daha kolay kaleme almışlardır. Bu dönemdeki şairlerimizden Haydar Eroğlu, bir yandan **Bir Zor Zanaat Şairlik, Türkçemle Türküler, Ağlar mısın, Güler misin?**, adlı şiir kitaplarını yayınlarken öte yandan da Türkiye'deki edebiyat dergilerinde şiirler yayınlamayı sürdürmüştür. Haydar Eroğlu'nun Türkçe ve Hollandaca olarak yayınlanan **Altın Kafes** adlı yapıtı ise her iki ülkenin çocuk yazınına zenginlik katmıştır. İbrahim Eroğlu ise şiire 1980'li yılların sonuna doğru başlamış, zaman zaman edebiyat dergilerinde yayınlanan şiirleriyle Türkiye'deki edebiyat çevrelerince tanınmıştır. İbrahim Eroğlu'nun **Sevgimi Siperyaptım Gül Kıyımlarına, Bulut Ağlaması** şiir kitaplarıyla **Bahadın Fıkraları** adlı yapıtları Türkçe olarak yayınlanmış ve bazı şiirleri ise Hollandaca şiir antolojilerinde yer almıştır. Hollanda'da çocukları konu alan şiirler yazan Fehmi Eruçar'ın **Şafak Çocukları, Uzay Çocukları** ve diğer şiir yapıtları da yalnız Türkçe yayınlanmıştır. Fehmi Özgök'ün **Benim Oğlum Paşa Olacak** adlı romanı, Kâmil Aydemir'in **Dünyaya Ekilen Canlar** adlı şiir kitabı, Halit Umar'ın **Anılarda Yaşamak** adlı anı kitabı, Yavuz Nufel'in **Yatsıda Sönmeyen Mum Işığında** ve Şiirmatik adlı şiir kitaplarıyla, 40 Yıl 40 İnsan 40 Öykü, belgesel araştırma, **Lalezarda Deli Var** anı yapıtları, Turgay Usanmaz'ın **Aşka Veda**, Muzaffer Yanık'ın, **Sensizliği Üşıyorum**, Ali Şerik'in **Yalan Kuyusu**,

Sevdanın Yırtılan Yeri ve **Mutluluğun Gülümsemesi**, Ali Develioğlu'nun **Geveze Ayçekirdekleri** adlı şiir kitabı, Nurcihan'ın **Yollar Nereye Düşer** adlı romanı, Vedat Gültekin'in **Duy-arsız-şiir** adlı şiir kitabı, Ahmet Sefa'nın **Oğluma Mektuplar** anısal öykülemesi Türkçe yayınlanan yapıtlardır... Fakat Kazım Cümert'in **Islak Raylar** ve **Ciğirim** adlı öykü yapıtları önce Türkçe yayınlanmış, daha sonra da bu kitaplardan seçilen öyküler **Ik nodig je uit op mijn begrafenis** adıyla Hollanaca yayınlanmıştır.

Yukarıda isimlerini andığım yazar ve şairlerden başka Hollanda'da yaşayıp, Het Parol gazetesine makaleler yazan Nilgün Yerli'nin **Türkse Troel-Türk Cadısı** adlı yapıtı ve Sevtap Baycılı'nın **De Markov keten-Markov zinciri, Nachtmerie van Allachtonen-Yabancıların Karabasanı** adlı yapıtları da sadece Hollandaca yayınlanmıştır.

Ben Hollanda'ya geldiğim zaman Türkiye'de öykü ve çocuk yazını türünde yedi yapıtım yayınlanmıştı. Hollanda'da işe gözlemle başladım. Bu gözlemlerim sonucunda **Maviydi Adalet Sarayı** (İkinci, üçüncü baskısı **Sahte Umutlar**) adlı romanımı yazdım. Bu roman **Valse Hoop** adıyla Hollandaca yayınlandı. Hollanda'da yazdığım diğer yapıtlarım ise Hollanda'da yaşayan bir Macar'ın yaşamını konu edindiğim **Üçüncü Ölüm** adlı romanım, **Gölge Kız** ve **Wilma'nın Sandığı** adlı öykü yapıtlarımla, Ressamlar Mahallesinin Çocukları ve on kitaptan oluşan Şakacı Masallar adlı çocuk ve gençlik kitaplarıdır. Ressamlar Mahallesi'nin çocukları De kinderen van de Schilderswijk adıyla Hollandaca da yayınlanmıştır. Son yıllarda ise yukarıda ad ve yapıtlarını andığım yazar ve şairlere Kadir Büyükkaya **Geceden Sabaha**, Nuri Akalın **Volta Bir Düş Irmağı**, Ferda Güneş Aydın **Dokunmak Acıtmamalı Seni**, Nuri Can Hasret **Çiçeği 77**, Göçmen **İşçiler Ağdı**, Yürek **Yanarsat Titrer Gül Üşürse**, Vezinli **Kartaneleri**, Bektaş Tosun **Şiir Çıkmı**, Ali Gümüş **Bir Yanım İsyandı** adlı şiir ve düzyazı yapıtlarıyla Hollanda'daki edebiyat kervanına katılırken, henüz şiirleri kitaplaşmayan **Güleren Kılınçarslan**, **Tuncay Çinibulak**, **Atilla İpek** ve **Nazife Şimşek** de Hollanda'daki edebiyatımız adına bizleri umutlandıran şairlerimizdir. Bütün bu çabalara karşın söylememiz gerekir ki, Hollandalı okur Türk edebiyatını yüzeysel tanımaktadır. Hollanda üniversitelerinin Türkoloji bölümlerinde öğretime yönelik verilen derslerde ise, ne yazık ki edebiyatımızın sadece 1960'lı yıllara kadar olan bölümüne ait dersler verilmektedir. Umarım, her iki dilde de yayınlanacak yapıtlarımızla Hollandalı okuyucularımız bizi daha iyi tanıyacaklardır.

Gölge Jileti

A. BAHADIR ÜGE

"Gölge Jileti" taşıyan adamları tanır mısınız?
Ayakları altında ezmekle kalmazlar onlar gölgelerini.
Köşe bucak keserler gölge jiletleriyle onları.
karanlıkta,
kuytuda.
Karanlıklarında.

Her gün doğumunda gölgelerine düşman adamdır onlar.
Işık yükselir,
Gölgeleri uzar, üç kuruşluk kendilerini geçer.
işte o an hasetlerinde ölür, gölgelerini bile keserler

"Yapış yapış" diye tiksindirler gölgelerinden.
Aynı tiksindikleri gibi, gerçeğin samimiyetinden.

Her sabahın ışığında çıkarıverirler jiletlerini
Uzamadan gölgeleri
Hınçla, hırsla,
Ak'ı kızıla dönmüş kısık gözleriyle
Karanlıktan bir hal olmuş kanlarını dökerler,
gölgeleriyle kendilerinin birleştiği yerlerden.
Üstüne bastıkları halde gölgelerinden nefretli,
Işığı bilmez, anlamazdır onlar.

Her daim vardılar,
Işığa inat çoğaldılar.

...

Çocuk!

Korkma onlardan!

Gölge Jileti olanlar bile ışıkla var oldular.

Ne zaman ki güneş çekecek elini ayağını bizden,

Ne zaman ki kuru kabuğa dönecek tozdan dünya,

Ne zaman ki savrulacağız sesten sedadan uzak.

Hani onlar eriyecek Gölge Jiletiyle tenhada.

Çekildikleri mağarada.

Biz onlardan ayrılıp, evrene yol alacağız.

Yaşama yelken açacağız ya!

Işıkla yapacağız bunu.

Bir damla ışığın aydınlattığı kalemle, mürekkeple.

Mağaralarındaki sözlerden, hırstan uzak

Onların elinde tuttuğu gölgeleri kesen jiletten öte!

Terke Diyorum Diyorsun ya...

ŞERMİN KOCA

Ne kolay söylüyor dilin 'seni terk ediyorum'u
Tılsımı bozuluyor gördüğüm rüyaların
Oyalı bakışlarım soluyor sesinin ardından
Pembesi uçup tozu kalıyor avuçlarımda sevdamın
Nefesim utanıyor damarlarımda
Ve 'seni terk ediyorum' diyorsun ya

El değmemiş taşlar arıyorum dilimi susturmaya
Gâh Leyla, gâh Ashı, gâh Şirin oluyorum
Yakıyorum baş koyduğum yastıkları
Arsız bir sarmaşık oluyorum dağlarında
Kurşunlayıp eşkiya sevdamı bakışlarında
Ve seni 'seni terk ediyorum' diyorsun ya!

Gitmek her dilde aynıdır diyorum
Kendimce bal eyleyip acımı
Koparıp içimdeki gökkuşağımı
Yine kilitli kör kuyulara salıyorum
Uzun söze gerek yok diyor anlamlarım
Çıkamaz bir sokakta merdivenler aramanın
Ve 'seni terk ediyorum' diyorsun ya

Beni, avare sevdamı divane eyleme ayakların altında
Bir tut ki elimden yol eyle, yolcu eyle
Biz söz de ki bana aç eyle, aciz eyle
Bir dokun ki kendine aşk eyle aşık eyle
Bir düş ki yüreğime har eyle, harap eyle
Yeter ki bir daha 'seni terk ediyorum' deme

2015

Avrupa’da Türk Edebiyatı

NİHAT KEMAL ATEŞ

Yıllar önce gördüğüm bir karikatür beni çok etkilemiş, düşündürmüştür. Elinde tahta bavulu, yamalı pantolonlu, kasketli bir köylü yürüyor, önünde “Almanya” yazılı bir yön tabelası doğrultusunda.

Sağ elinde bir değnek, sağ omzunun üzerinde değneğine bağlanmış bir çıkını var ...

Çıkınından köyü dökülüyor. Sol ayağı önde, sağ ayağı arkada, ayakkabısının altından toprağa tutunmuş kökler... Almanya yönüne doğru ilerliyor... Bir insan, köklerinden kopmayan bir insan, giderek bir hemşeri bulunup “dış’a” karşı korunma güdüsüyle bir arada “gettolaşma” yaşama...

Yepyeni bir dünya yepyeni bir ülke... Dil yok, yol-yordam yok, hayata tutunma savaşı...

Bu iç içe yaşama belki “asimile” olmalarına engel ama “entegre” olabilirler.

Almanya baz olarak alınırsa, Türklerin bu ülkede karşılaştıkları sorunlar, Türkiye ile ilgili sorunları, yurt özlemleri, Alman toplumu ile uzun süre iletişim kuramamaları, ilk başlarda Türk toplumunun folklorik öğelerin ağır bastığı bir kültürel yaşam kurmasında etken oldu. Bu gelişme aynı zamanda Türklerin kendi benliklerini bulmalarında önemli bir işlev gördü...

Göçmen edebiyatı adı verilen kendine özgü tarz, işte bu sıkıntılardan doğdu. Gelineen ülkeye uyum sağlayamamak, haksızlığa uğramak, özlem, öfke bu yazıların içeriğini oluşturur başlangıçta... Giderek Türkiyeli akademisyenleri, aydınları ve demokrat kişi ve kuruluşlar bir göçmen kimliğinden söz etmeye başladılar.

Kültür ve sanat alanında hızlı gelişme: 1970-1990 ve 1990 sonrası olarak incelenebilir. Ayrıca iki kelime “dönmek” yada “kalmak” düşüncelerinin ayrışması ve

öne çıkması önemli olmaya başlar. Dönüşü insanların değil de, kalıcı olanların “ulusal kimlik” sorunları yavaş yavaş su üstüne çıkmaya başladığı yıldır, 1980’li yıllar. Bu tarihten itibaren yurtdışında bir çok öykücü, romancı, şairin ortaya çıkmağa başladığı görülür. Türkiye’den Dursun Akçam, Fakir Baykurt, Yusuf Ziya Bahadınlı, Demir Özlü, Özkan Mert gibi...

Kahçılık netleşmeye başlayınca “ulusal kimlik” sorunu bu kimliğin gelişip yaşaması, geldiği ulusal kökenin değerlerini koruyup geliştirmesiyle olasıdır. 1980’li yıllarda 12 eylül yönetimi ve izleyicileri İslami tarikatlarını desteklediler (camilerin yurtdışında örgütlenmesi, vakıfların artması gibi)

1980’li Türk Edebiyatı hızlı bir gelişim içine girmişti. Çeşitli edebiyat dergileri: Parantez, Dergi, Yazın, Fransada Oluşum, Sanat... ve Hollanda’da Kırmızıgül v.b.

1990’lı yıllarda bu hız yavaş yavaş düştü. 1991’de infaz yasasının değişmesiyle birçok aydın Türkiye’ye geri döndü. Avrupa’da Türklerin iç dinamiği aydın üretmekte oldukça zayıfladı. Bunun nedenlerinden biri “12 eylül” ve izleyicilerinin “apolitize” olmuş edilgin bir kuşağın gelmesine neden oldu. Diğer ise kalanların, ikinci kuşağı oluşturan insanların çocuklarının eğitimiyle pek ilgilenmemeleri ve çalışmak, para biriktirip ev, arsa alma kaygılarıydı.

Yine de insan umuttur... 2000’li ve 2010’lu yıllar sanat ve edebiyatta, tiyatro, sinema, öykü ve roman yazarlar, şairler... Onca karanlıktan sonra, yüzümüzde ışımaya başlar umutla.

Brüksel

Davut Yücel: Hayatın Arasında Gezen Bir Kamera

ZEKİ ŞERDİN

Davut Yücel'in şiirleri yeni bir pencere şiirde. Kelimeleri tarif etmek için değil göstermek için kullanıyor. Sade bir dille ve uzaklaşmadan; şiir severlerini zorluyor düşünmeye, anlamı başlangıcına geri götürüyor. Kelimeler somuttan soyuta ve şiirde tekrar somutta dönüşüyor. Enis Akın şöyle tarif eder Davut Yücel'in şiirini:

"Davut Yücel şiirinden kelimeleri atıyor, nesneleri atıyor; duyguları; anlatıları atıyor. Behçet Necatigil'in "en az kelimeyle nasıl anlatabilirim" duygusuna taban tabana zıt bir tavır bu; tek bir resim kalana kadar atıyor Davut Yücel. Bu nerdeyse imkânsız bir görev. Kelimelere sahip birisi olarak söz almıyor, hepimizin ödünç alınma bir dil konuştuğumuzun farkında. Ve bu ona muhteşem bir özgürlük veriyor, önemli olana

odaklanabilme özgürlüğü. Örneğin bir Davut Yücel şiiri yanan bir ampule baktığında, tarihte daha önce hiçbir ampul yanmamış bir şaşkınlık hakim oluyor ortama. Sonunda önemli önemsiz ayrımı yapabileceğimiz bir ütopya arayışı var onda. Onu karaya bağlayan zincirinden başka kaybedecek bir şey yok.

Davut Yücel'in şiiri kelimelerle yazılan görsel bir şiir; minimalist bir şiir. Grafik bir şiir anlamında değil, görmekle ilgisi yüzünden. Hayatın arasında gezen bir kamera olarak yaşıyor, denebilir. Şiiri de anlatmak için değil göstermek için kullanıyor, bize kelimelerden ibaret olmadığımızı söylüyor, mülkiyetin hırsızlık olduğunu biliyor, kelimeleri mülk edinmiyor. Bütün şairler bir anlatıyı bozmak için çalışıyoruz, Davut Yücel bunu kolayca yapıyor".

Bana En Çok Şiir Yazan Karım Değil

DAVUT YÜCEL

beyoğlu'nda dilek pastanesi kapandığından beri
ellerim terliyor ağabeyim ölmeye devam ediyor
herkes amerika olmak istiyor
biz seninle mesela birer amerika olsak
ilk iş elimde bir kumanda
bir silahşorla göz göze gelmek olur
ama çok uykuluyum

Atila Kanbir'in Son Çalışmaları Üstüne Bir Deneme

ŞÜKRÜ KARAKUŞ

Kökü uzun yıllar öncesine dayanan büyük bir rüzgâr esti seksenli yıllarda bütün dünyada. Zamanın moda deyimiyle periferide kalan ülkeleri derinden etkileyen bu dalgalanma modernizme bir çeşit başkaldırıydı aynı zamanda. Bizim coğrafyamızı da yakından ilgilendiren bu rüzgâr çağdaş düşünürleri ve sanatçıları ciddi anlamda sarsmıştı.

Postmodern durum olarak dillendirilen bu dalga giderek sığılaşan, tektipleştirici, yerel değerleri küçük gören, yok sayan 'modernizm'i tam karşıdan göğüs-lüyor; sanatta, felsefede, sosyolojide yerel olana, kimlik işaretlerine yeni bir kapı aralıyordu.

Yine aynı dönemlere denk gelen oryantalizm, kültür

emperyalizmi ve yersiz-yurtsuzlaşma tartışmaları kültürün ve ulusal kimliğin tekil, katışıksız bütünlükler olduğu modernist düşünceye karşı insan ve hayat gerçeğine yakın, yereli inkâr etmeyen, kimliği öne çıkaran teorik ve pratik bir yaratma alanı da açmış oldu.

Evrensel olana ulaşmanın öncelikle yerelden hareket etmesi; sanatçının yaşadığı gibi ve kendi gerçeği üzerinden üretmesi gerektiği düşüncesi işte bu dönemlerde yeniden anlam kazanmış ve günümüze kadar uzanmıştır. Atila Kanbir son çalışmalarında bu gerçeğe ve kendisi olmaya yaklaşıyor.

Ben Atila Kanbir

1955 yılında Ardahan'da doğdum. Yedi yaşında Ankara'ya taşındık. İlk, orta ve liseyi Ankara'da tamamladım. Ortaokul yıllarında edebiyat ve çizgiye merak saldım. Ortaokul yıllarında, mizahi şiirlerim Akbaba Dergisi'nin okurlara ayırdığı "sizin için" sayfasında yayınlandı. Yirmili yaşlarda karikatüre merak sardım. Ankaralı karikatürcülerle tanıştım. Beraber sergi ve yarışmalara katıldık. 1977 yılında Uluslararası Nasreddin Hoca Karikatür Yarışmasında Disk Özel Ödülü'nü aldım. Çalışmak zorunda olduğumdan gece lisesine yazıldım. Bu süre zarfında bir bakanlıkta daktilocu olarak çalıştım. Daha sonra Akın Birdal'ın daire başkanı olduğu Köy Kalkınma Kooperatifleri (Köy-Koop) Genel Merkezi'nde, 15 günlük Kırsal Gelişim adlı dergiye çıkardık. Darbe sonrası Köy-Koop kapatıldı. Ben de o sene, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin

resim bölümünü kazandım. 1982 yılında Milliyet Sanat Dergisi 10 genç çizeri tanıttı, bunlardan biri de bendim. Derginin bu tanıtımının ardından Cumhuriyet gazetesinden bir telgraf aldım, görüş-tük ve orada vinyetler çizerek Mimar Sinan Üniversitesi olarak adı değişen akademi-den mezun oldum. 30 yaşına geldiğimden askerliğe 6 ay sonra gitmem gerekiyordu. Bir senedir Hollandalı biriyle evliydim. Onun önerisiyle 1985 sonunda Hollanda'ya geldik. Geliş o geliş. 30 senedir Amsterdam'da yaşıyorum. Burada birçok karma resim sergisine katıldım, sergilerim oldu. Contrast Dergisi'nde çizdim. Gençlik ve sanat kurumlarında çalıştım. Bazı kitap ve dergilerin illüstrasyonlarını yaptım... Son yıllarda pek yoğun olduğum söylenemez. Türkiye'deki "gelişmeler" beni ne yazık ki yıldırma noktasına getirdi. Boş

gözlerle olanı biteni izliyorum. Öfkem kurudu sanki.

Şiir benim kelime serüvenimdir. Buna düşler kurma oyunu diyelim. Orhan Veli ve Nâzım Hikmet şiiri sevmeme sebep oldu. İkinci Yenicileri izledim. Cemal Süreya en ilgimi çekendi. Bugün ünlü olan birçok şairle dostluğumuz, ahbap-lığımız oldu. Ahmet Erhan ve Adnan Azar gibi yitirdiğimiz değerli arkadaşlarımızı sevgiyle anıyorum.

Birkaç yıldır Türkiye'deki edebi-yatla ilgilenmiyorum.

Resim çalışmalarında da durak-lama devrindeyim. Çok üretmenin (sanatta) kaliteyi tehdit ettiği fikrindeyim.

Sanat ve edebiyat, insanın boyu-tunu genişletir. Kavrıyor zengin-liğidir. Resim, bizi düşlere götüren duvarda acılan bir penceredir...

Amin Maalouf'un 'Afrikalı Leo'su-nu okuyorum.

Bir Dolmuşun Dikiz Aynasından

Orhan Veli Gibi

ATİLA KANBİR

Şahadetparmağımı mercek yaptım
unutmak istemediğim herşeyi görmek için
olanları gördüm olmayan cenahında

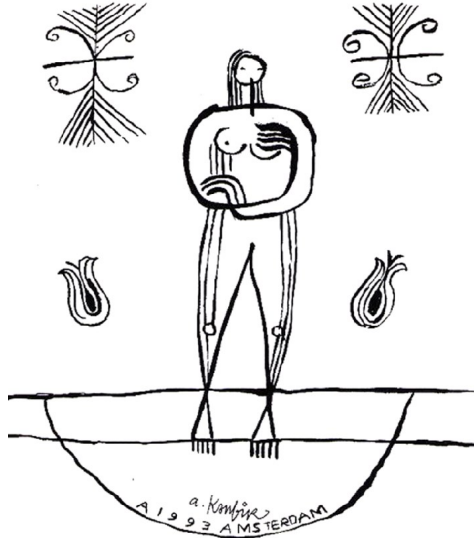
yağmurun at sürdüğü vadide
tabutlar taşıyorlardı soluk benizli askerler
yaralı sırtlarında ateşkes umutları
bir sonraki ölünün kim olacağını düşünerek
ulak gönderiyorlar
gözyaşlarını sevgilerine

sustum ağzımda
bir dirhem tükürüğe hasret
soluğum çöl rüzgârı dağlara inat

yaralı omzumda
ben de bir tabut taşıyorum
içinde ben
ülkeden ülkeye taşımam

rakı olup ayılsam
su şişesinin dibinde
sarsa beni hüznünler
yazsam dertli şiirler
okur musun beni
karanlık geceleri
düşünür müsün
içimden geçenleri
üşür müsün
ağlamaksı ürpertilerle

sana ucu karakalem yolluyorum
bir cücenin maşrapasında
önce gülsuyu dök kâğıda
sonrası karakalem yaz seni

Ağlamak Ne Kadar da Güzelmiş Meğer

MUZAFFER YANIK

Isınamadım
Ne bu yere, ne de bu eve
Sıcaklık bir nefes sevgiymiş meğer beklentisiz

Sokaklar bunaltır
Ulaşılmaz uzaklığını anlarsın bir merhabanın
Dostlar elenir eleğinden zamanın
Bir hüznün süzülür bakışlarımdan
Akar yanaklarımdan şiir şiir
Ağlamak ne kadar da güzelmiş meğer
Neler akmaz ki gözyaşlarımdan
Vedalaştıklarım olur, çaresiz arzularım
Yağmur kurur gözyaşlarımda
Bir ben yağarım, bir ben ıslanırım
Sokaklardan akan benim
Ne ben umursarım kimseyi
Ne de ben kimsenin telaşında olurum
Dalmışım derinine her şeyin
Çıkmak isterim, içim daralır
Boğulup kalırım seçemediğim renklerde
Ağlarım
Ağlamak ne kadar da güzelmiş meğer

Ekleyiniz Günaydın Dım

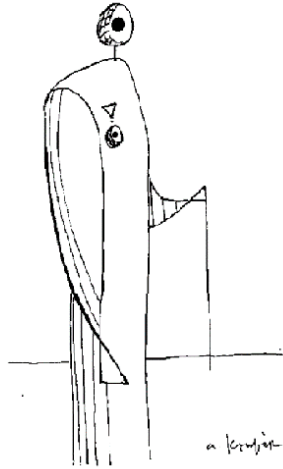
ÖRSAN GÜRKAN APLAK

yeni adımlar uğradı ayaklarıma
genişleyen nerede
onlar orda hipodrom rom

sesinin arkasındaki
ikinci sesiyle gelirdi
paylaştığımız dilimde yürüdü
hatta duyan duysun
hızlanırdım
sondan başlardım
adımlamaya dım

kendim kadar yer kapladığım
bir dünya
dünya kadar bir dünya ya

beni bıraksalar
kuşlara katılırim rım

Ben Zaten Sadece “Bizi” Yazdım!

SEVDA KURAN

SÖYLEŞİ: ALİ ŞERİK

Fotoğraf: Ali Şerik

Sevda Kuran, 1961 yılında Elazığ'da doğdu. 1960, 1970 ve 1980 darbelerine cepheden maruz kalan Kürt ve Alevi bir ailenin yedi çocuğunun en küçüğü. 1982 yılında tutuklandı, Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde kaldı. 1989'dan beri siyasi sığınma aldığı Hollanda'da yaşıyor. Eserleri: Düş Ülkenin Kadınları (Anı-Roman, Siyah Beyaz Yayınları, 2009), Kar Çiçekleri (Şiir, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2013), Bir Kırık Cam Bir Kırık Türkü (Öykü, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014)

Yazmaya nasıl başladınız? Ne zamandan beri yazıyorsunuz?

Yazmaya geç başladım. Yaşanmışlık arttıkça, heybe dolup yaşam yükü ağırlaştıkça yazmaya gittim. Bir tür yaşamla, yaşananlarla baş etme yolu, bir tür sığınak ve bu anlamda zorunluluk. Bir tarih vermek gerekirse 1996 diyebilirim.

Göçmen Edebiyatı denilen bir olgu var mı? Sizce Göçmen Edebiyatı Türk Edebiyatı'nın neresinde?

Elbette Göçmen Edebiyatı diye bir şey var. Biz yabancı ellerde yazarlar ama gönüllü ama zorunlu göçmenleriz ve yazdıklarımızda, ürettiklerimizde adeta iki dünyanın ve hatta bazen iki zıt dünyanın rengi, tadı, izleri var. Bu anlamda farklı, kendine özgü ve bir o kadar da çok seslidir ürünler. Göçmen yazarın iki dünyaya da uzaktan ve yakından bakabilme olanağı vardır. Bu önemli bir olgu ve aslında şanstır. Bence günümüz Göçmen Edebiyatı henüz Türkçe Edebiyat'ta kendisine kalıcı ve net bir yer seçmemiştir.

Seçmemiştir diyorum çünkü burada belirleyici olan kendisidir. Sanki bana “iki dünya” arasında gidiş gelişleri, bu iki dünyada yaşamı ve yazmayı kurgulayışı bunda etken gibi ve bu durumdan vazgeçip kendini bir kıyıda sabitlemek arzusu henüz bu yer alışını sağlayacak düzeyde değil. Ama elbette Nâzım'dan günümüze Göçmen Edebiyatı Türkçe Edebiyat'ta objektif olarak bir yere sahiptir, çünkü vardır.

Hollanda'daki Göçmen Edebiyatı'nı nasıl buluyorsunuz?

Göçmen Edebiyatı'nın Hollanda ayağını çok güçlü ve gün geçtikçe enerjisini ve düzeyini artıran bir konumda görüyorum. Bu da objektif bir olgudur. Bu objektif olgunun içinde onlarca eserleriyle Haydar Eroğlu'nu, Ahmet Sefa'yı, İbrahim Eroğlu'nu görürüz. Kara Zambak nitelikli bir edebiyat dergisini çıkaran şair Ali Şerik'i, şiir'i ve şairi kendine amaç edinin çaba sarf eden bir vakfı, Balad Şiir Vakfı'nı ve bu vakfın başkanı şair-yazar Kadir Büyükkaya'yı görürüz. Kısa süre önce oluşturulan, hem şiir ve edebiyatı hem de geldiğimiz topraklarda olan biteni kendine dert edinen

Hollanda Türk Kürt Şair, Yazar ve Sanatçılar Platformu'nun değerli üyeleri İpek Bayrak, Ali Gümüş, Nuri Akalın, Celil Toksöz, Zarife Çalışkan, Agop Yıldız, Kerem Hikmet ve Bektaş Tosun'u görürüz.

İsmi sıkça duyduğum epeyi esere imza atmış Murat Tuncel, Yavuz Nüfel ve Tiyatrocu, şair Vedat Gültekin'in isimlerini anmasam elbette eksik ve yarım kalır cevabım ve mutlaka daha birçok değerli yazar, çizen edebiyat emekçisi vardır Hollanda'da ve bu küçümsenecek bir şey değildir.

Öykülerinizde en çok neye dikkat edersiniz veya en çok nelerden ilham alırsınız?

Öykülerimi yaşamın içinde, hayatın sivri diyebileceğimiz köşelerinde bulurum. Soyut ve kurgulanmış öyküm çok azdır. Büyük oranda gerçekçi ve tanıklık gibi bir görev üstlenmiştir yazdıklarım ve insandan gelip insana gider.

Hayal dünyanızı bu kadar geniş olmasının nedeni nedir? Dünyadaki ve Türkiye'deki politik ortam mı sizi etkilemekte?

Hayal dünyam gerçeğin takipçisi olmaktan kurtulamadı bir türlü ne yazık ki. Ne yazık ki diyorum çünkü bir yazar ve şairi iki şey besler: Yaşam, yani gerçekler ve hayal dünyası. Yaşam ne kadar sınırlı ve katı ise hayal o kadar sınırsız ve yumuşaktır. Buradaki denge yazar için çok önemlidir. İtiraf etmeliyim ki hayal bende biraz üvey evlat... Bu anlamda sosyopolitik yapı ve bilhassa tarihsel olaylar mihenkte oluyor.

Kendi hayatınızdan (tutukluluk dönemi-nizden) veya yakınlarınızın, dostlarınızın hayatından, yani yaşanmış şeylerden ilham aldınız mı?

Bu soruya yukarda verdiğim cevapla birlikte şunu diyeyim; ben zaten sadece "bizi" yazdım!

Öykülerinizi yazmaya toplumsal bir mesaj verme düşüncesiyle mi başlarsınız yoksa bu, yazarken kendiliğinden mi oluşur?

Kimseye hiç bir mesaj verme kaygım yoktur yazdıklarımda. Bir tek kaygım vardı, yaşananların, olan bitenin başarabildiğim oranda hafızası olmak, tanıklığını yapmak. Benim edebiyat anlayışıma göre şair, yazar, sanatçı şunu yapar, şöyle böyle olur diye bir basmakalıplık yok. Herkes üretir, aslolan budur ve

mutlaka o üründe bir hafıza ve tanıklık vardır. Tabii ki görmek isteyene.

Siz aslında öykü yazarısınız, neden şiir yazmaya başladınız? Öykü şiirden daha güçlü değil mi?

Evet, ben roman yazdım. Elimde halen yazmakta olduğum iki roman taslağı var ve son on yıldır da şiiri öğreniyorum. Yazıyorum, yazmaya çalışıyorum ama ben öykü yazarıyım ve kendime şairden çok "öykücü" diyebilirim. Şiire gelince; sırf edebiyatta değil, genel anlamda da yazma alanınız daraldıkça yazmak güçleşir. Sözcükler azalır ama ters orantılı olarak anlam yoğunlaşır, sözün sihri büyür. İşte bu nedenle öykü romandan daha zor ve yoğundur. Şiir ise yaşamın sihri, gerçeğin ve hayalin atom halidir. Ben şiire, onun büyümesine kapıldığım için başladım ve o beni gittikçe daha çok büyülüyor.

Çeşit

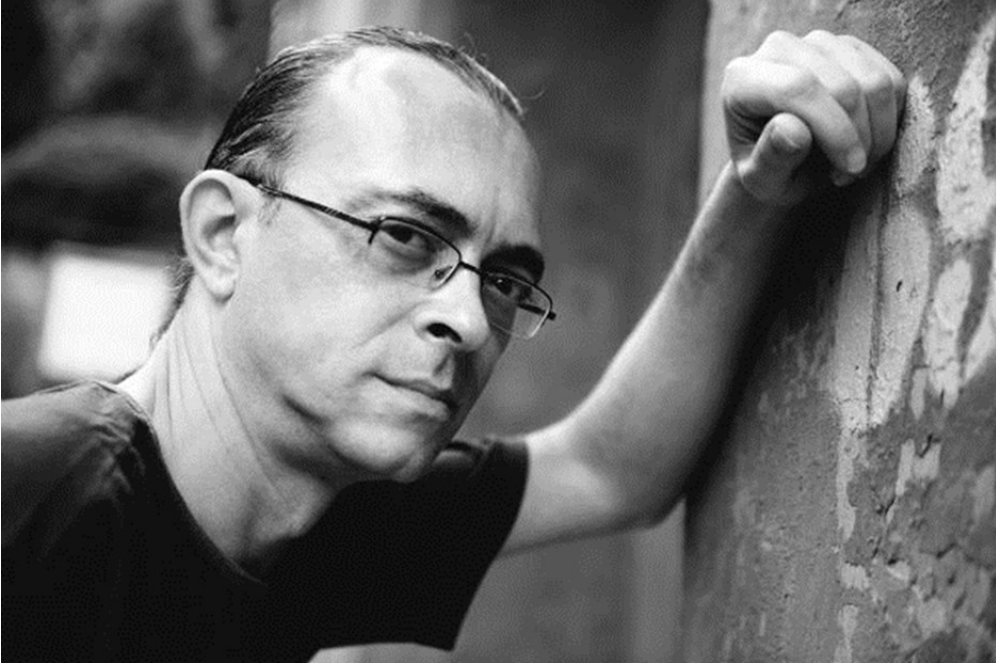
SEVDA KURAN

Çeşit çeşit ayrılıklar
Hangi zamanda hangi çiçek mülteci,
Hangi toprak baldıran zehiri.
Ey şiiri yurt tutan yalnız,
Sen ayrılık dersin, özlem dersin
Şarkılara gömersin kederi
Ama yıldızlar göçüyor Ayevi'nden
Gökyüzü senden daha yalnız.
Dünya yuvarlak değil artık
Işıksız barakalarda her şey dikedörtgen
Bak tuzağa düşmüş devir
Küçük ellerde diken diken
Ve çeşit çeşit ayrılıklar...

8 Temmuz, 2016

Küçük İskender: “Marjinal Şair”

FIRAT AYDIN

“**M**arjinal şair” diye anılan bir metropol çocuğu: Derman İskender Över. Nam-ı diğer; küçük İskender..

1964 yılının 28 Mayıs’ında başladı onun yolculuğu. İstanbul/ Beşiktaş’ta, Necdet Tosun, Sami Hazinses gibi Yeşilçam’ın veteranlarının ziyaretlerinin eksik olmadığı bir evde geçti çocukluğu. Ressam ve komünist bir babanın, ’80 sonrasında gençliği vurgun yemiş oğlu oldu o. Çok sonraları, “Bazı babaların infilak eder ya oğulları” diyerek açıklayacağı da buydu belki. İskender, kadınlarla yapamadı ya da kadınlar ona hep biraz eksik kaldı, bilemeyiz; ancak, o erkekleri seçti. Tıpkı Yılmaz Erdoğan’ın Hijyenik Aşklar kitabındaki “Selahattin Dedemin Adıydı” isimli öyküdeki Selahattin gibi, toplum denen baskı odağının korkutucu soluşunu ensesinde hissetse ve hatta dışlansa da, önünde gördüğü tek seçeneğe yönelmeye baştan razıydı.

Edebiyat patikasında adımlamaya başlaması, Kabataş Erkek Lisesi’ndeki edebiyat öğretmenine gizliden gizliye şiirlerini okutmaya, onun fikrini almaya çalışmasıyla başladı denebilir. Rahibinden Satılık Kilise’sinde bunu bilindik açık yürekliliğiyle ifade

ediyor nasılsa İskender... Pek çok isimden etkilendi, pek çok isimden feyz aldı ancak kendisine has bir izlek bulmayı başardı o. Eşsiz tasvirleri, anlamı yedirmek için kurduğu cümleleri, Edip Cansever, Atıol Behramoğlu, Nâzım Hikmet Ran, Attilâ İlhan gibi usta kalemlerin yanında, ABD’yi kasıp kavurmuş Beat Generation’dan da kendisine bir şeyler eklememesiyle yarattığını söyleyebiliriz: Allen Ginsberg, Richard Brautigan, Jack Kerouac, Neal Cassady gibi dönemin gözde isimlerinin gerek yaşayışları, gerekse yazdıkları onun “İskenderî Metinler” yazmasında büyük rol sahibi oldu. Ginsberg’in Amerika’sına nazire olsun diye yazdığını söylediği “Türkiye” şiiri bunun en belirgin göstergesidir.

İlk kitabı, Gözlerim Sığmıyor Yüzüme, raflardaki yerini bulduğunda yıl 1988’di ve o artık herkes tarafından tanınan yeni ve farklı bir soluk olarak anılmaya başlamıştı bile. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’ndeki 5 yıllık eğitimine kendi isteğiyle son veren ve sonrasında yine İstanbul Üniversitesi’nin Edebiyat Fakültesi’ndeki Sosyoloji eğitimini 3 yılda bırakan İskender için artık yol belirlenmiş gibiydi: Yazacak, yazacak, yazacaktı. Hem de yazarken asla

Gelgelelim; Antik Yunan'dan bu yana sanat'ı sanat yapan kavramlardan birini, yani Parrhesia'yı, (*) rahatlıkla görebiliyorsunuz onun yazdıklarında.

Bu, gündelik hayattaki iktidar sahiplerine yönelendirilmiş korkusuz söylem olarak, artı, sanat içerisinde iktidarı tekelinde barındıranlara yörüngelendirilmiş olarak iki ayrı rizoma ayrılır. Editör, küratör, kültür lordu gibi titrleri takınarak ya da takınmayarak, "Kral çıplak!" demek yerine, direkt olarak krala "Sen çıplaksın!" diyebilme cesaretidir. Her zaman bir risk unsuru barındıran, inanç ile hakikat arasındaki tam örtüşme ve kusursuz uyum yakalama durumu diye kabaca ifade edilebilir. İşte İskender'in "anarko şair" diye etiketlenmesi de, kemiksiz ve karşısındaki sürklase edebilme gücüne haiz bir yazı diline sahip olmasından kaynaklıdır. Elbette, İskender her tür çuvala ve yaftaya karşı da hazırlıklıdır: "Matah biri olduğumdan değil, hiçbir sınırla çizilmek istemediğimden böyleyim; yaratıcılığım ket vuramam" kabilinden bir yaklaşımı, bir notamı vardır. Yoksa, İnsectisid'de böceklerle uğraşan biri olarak onu görmemiz pek de mümkün olmayabilirdi. Optimum bir fayda arayışında, kendini keşfe çıkmıştı belki de o, bilemeyiz..

Odağa alırsam, onun hayatının her anında sanatla iç içe olmuş ve sanattan kopmamış biri olduğuyla başlayabilirim analizime. Bertold Brecht'in Muhbir'i ile sahneye çıktığında henüz 12 yaşında olan İskender'in sanat yolculuğu; Ağır Roman, Gönül Bir Garip Kuştur, O Şimdi Asker gibi sinema filmleriyle devam etti. Halk oyunlarına ilgi duyduğu 5 yıllık bir süreç de oldu ancak o hep yazının gücüne, onun çekiciliğine inandı. Popüleri yererken onunla bağlarını asla koparmayışı ise, sanatındaki can damarlarından birine duyduğu saygı ve ehemmiyet de aranmalıydı bence. Bilmeden, hissetmeden eleştiri yapılamazdı. Baba Zula, Rashit, Teoman gibi isimlerle sahneye de çıktı. 40,000'i geçmediğini söylediği okur kitlesine oradan, spot ışıkları altından da seslenmeye, haykırmaya çalıştı. TRT'deki Okudukça programını sunması gündeme gelse de, sansürlendi. Kent FM'deki radyo programcılığı macerası da çok fazla sürmedi ve otarşik, kendisine yeteceği bir hayatı seçti. Beyoğlu'ndan, kendi deyimiyle "terbiyenin sadece çorbada bulunduğu" bir arenasından beslenmesi de kişisel bir korkusuzluğun tasviri gibi kabul edilebilirdi elbet. Şiir gecelerindeki haykırışları göğü inletirken, etkilendiği kadar, etkiledikleri de oldu şüphesiz. (Giresunlu şair Uluer Oksal Tiryaki'nin şiirlerindeki İskender öykünmelerine ve Rahmi Vidinlioğlu'nun Şizofreni Yalnız Oynanmaz'ındaki dipnotlarına dikkat çekirim.) Bilgiye ulaşım hızının ölçülemediği günümüz Türkiye'sinde İskender gibi farklı bir tattan

mahrum kalmak, fikrimce, yadırganası bir durum olsa da, onun yazdıklarıyla yaşayan ve yaşam tarzlarını buna lehimlemiş kemik okur kitlesinin yaş ortalamasına dikkat çekmek isterim yine de: Genelde "genç" tabir edilebilecek bir azınlık tarafından baş tacı edilen bir şair, yazar, edebiyatçı hâline getirilmiştir İskender. Gençlik arzularının, hayâllerinin, başkaldırılarının destek bulduğu yazıları, şiirleri vardır onun. Onda kendilerini bulduklarını savlayanlar, dönüşsüz bir yolun hastalıklı arterlerinde ip atlamaya başladıklarını fark edemedikleri gibi, bir de onun periferden "bohem" görünen ama nihayetinde "geçim sıkın-tısı"nda virgülleyen hayatını kendilerine adapte etmek gibi bir yanılsa düşerler. Verilebilecek en güzel örnek, sanırım, Rumelihisarı'nda sonlanan yaşamının kıymetini algılayamamış Junkie Can'dır. Can Aslandere; İskender'in "olmayan kurdun ayağıyız biz seninle!" diye tanıtladığı dostudur. Sosyal mesaj gibi algılanmasın ya da çarpıtılmasın isterim ki; günümüz kapitalist düzenine ayak uyduramayacağına inandığınız, adlarını büyük harflerle yazma gayretinde olduğunuz kişilerin o sistemin neft yağı hâline geldiğini görmeniz basit bir olay değildir. Demem o; Facebook'ta elyazması Flu'es'ünü açık arttırma ile arz eden bir küçük İskender olgusu varken; popülere, monopole entegre olmağın yadsınamaz sonuçlarını bir kez daha hissetmekte olduğumuz bir gerçektir. Yazmış olduğu kitapların sürekli "toplama" haline getirilmesine de bu eksende eleştiriler yönlendirilebilir ancak bunu başka bir yazının konusu olarak yedeğe alayım ve ufak ufak bitireyim isterim.

(*)Hakikati söylemenin risk ya da tehlike arz ettiği durumlarda hakikati söyleyene .

Kaynak: Tramvay Durağı

Afacan

KÜÇÜK İSKENDER

Bir sineğe binmiş içimden havalanan soğuk
toz baharatım
Tadıma karışıyor sonbaharın beyaz ceketli martıları

Kayıtsızım kente akın eden şehvete karşı
Gözlerimde masmavi iki kurşun yarası
Vahşi hayvanların parçaladığı yüzümle yatıyorum

Çocuğum.
Okuldan kaçtım.
Karatahtada unuttum coğrafyayı

Şiirler

HAYDAR EROĞLU

ÇOCUKÇA

Gündüzleri karatıldı,
Kana bulandı akşamlar;
Neyi bölüşemiyorlar anne,
Neden birbirini öldürüyor koskoca adamlar?

Ne zaman akşam olsa,
Korkuyorum anne!
Yine silahlar konuşacak,
İnsanlar susacak diye.

Ben ne anlarım dediği gibi babamın
Mekân ne, zaman ne, an ne?
Perdeyi çeksek de mi
Pilot Amca bizi görür anne?
–Hani herkes kardeşti aneeeeeeeeeeeeeeee!

(Çocuk şiiri)

HAYİQ: VEREN DE SENSİN MADEM ALAN DA ALLAH?

Çoğunluk bakar azınlık yer Allah,
Kimi “ ilâhî adalet” der Allah,
Önce komşularıma sonra bana;
Mal – mülk değil biraz akıl ver Allah!

HAYİQ: İÇİN İÇİN

Kuşkusuz dışın gibidir için Allah’ ım,
Sağlıklı diyorlar şarap için Allah’ ım,
Elinizi viedanınıza koyun n’ olur;
Ne yaptınız bugün benim için Allah’ ım?

HAYİQ: SÂKİ (TÜRBANLI) SÂKİNE

Madem şarap yok rakı olsun sâki,
Bardağım ben demeden dolsun sâki,
Ha su koymuşsun bardağa, ha rakı;
Günahı neyse benim olsun sâki!

HAYİQ: HA

Elden bırakma tavrını takın ha!
Düşmanın ki sana senden yakın ha!
Bir elinde gül, bir elinde hançer;
Cahilin silahı çoktur sakın ha!

HAYİQ: AKŞAMDAN AKŞAMA

Başka bir dünya yok inancım tamdır,
Gün bugün saat bu saat an bu eyyamdır,
Allah ne verdiyse her gün içerim,
Akşamdaaaaaaan akşama pîrim Hayyam’ dır!

Eylül'e Sor Neden

FİKRET YAZ

Yaprak ipliği eğiren
Susamışlık yorgunu
Cevheri ağaç ağlatan
Küflenmiş söz verilmişler
Hasreti sırtüstü devrilmişlikler
Eylül'e sor neden?
Öykü satımı içgüdüler
Zemheri sevdalı
Kırık düş arası geceler
Zamansız gün bitimi
Sancılar
Eylül'e sor neden?
Gölgesiz sıcaklık
Almış ardına
Sor sorsun güneşe
Utansın hüznünden
Ölmeden Şiirler
Bir tutam
Gazele yenilmeden
Eylül'e sor
NEDEN?

Hoorn/Hollanda

Sanat ve Edebiyatta: İzafiyet, Kuantum Fiziği ve Gerçeklik I

NURİ AKALIN

İşini ustaca yapan bir illüzyonistin gösterisini izlerken yaptığı numaraların gerçek olmadığını bilmemize rağmen çoğu zaman büyük bir şaşkınlık yaşarız. Avucundaki yumurta bir anda kaybolur, boş görünen şapkadan tavşan çıkar, mendil bir demet güle dönüşür, boş kutuya kapatılan yardımcısı kutunun her yanından içeri sokulan kılıçlara rağmen oradan sapasağlam çıkar, birini belinden iki parçaya böler... İllüzyonist o en komik ve sevimlisinden en korkunç görünenine kadar bütün bu numaraları izafiyetten doğan olanaklar sayesinde başarır. Onun en önemli marifeti el çabukluğu ve hızlı hareket etmesidir. Geri kalan kısmı avucundaki yumurtayı yerinden alırken izleyicinin bakış açısından bunun görünmemesini sağlamasıdır. Her numarası için değişik araçlar, yol ve yöntemler kullanır. Örneğin gösterinin sergilendiği sahnede genellikle siyah renkleri tercih eder, nedeni koyu renklerin ışığı büyük oranda emmesi, bu sayede sahnede olup biteni en az seviyede izleyiciye yansıtmasıdır. Işığı kullanım, renklerin seçimi, numarasını gerçekleştirirken görüş alanı dışına çıkmak için ceketini, mendilini, ellerini bir perde olarak kullanması ve buna benzer araçlar numarasını başarıyla gerçekleştirmesini sağlar. Pek dikkat etmeyiz, genellikle de farkında olmayız ama bir illüzyonistin numarasında ortaya çıkan durum yaşamın içinde çoğu zaman kendiliğinden oluşur. Nasıl ki illüzyonisti izlerken sahnede olup bitenin yalnızca görmemize izin verilen kısmını görüyorsak aynı şekilde çevremize, olaylara, olgulara, nesnelere, genel anlamda

yaşama bakarken de gerçekliği bütünüyle görüp onun bilgisine tam olarak ulaşmamız ve kavramamız pek olanaklı olmaz. Buradan gerçekliğin bilgisine ulaşamayacağı gibi bir sonuç çıkartılmamalı. Elbette böyle bir şey söyleyemeyiz, çünkü bilimsel olarak kanıtlanmış bilgiler ve birtakım işleyiş yasalarının var olduğunu biliyoruz. En basit haliyle “su 100 derecede kaynar.” Biz bunu aldığımız eğitim ve öğretimden, bir deney yoluyla veya bilimsel bir kaynaktan öğrenebiliriz. Ancak edindiğimiz bu bilgiyi evinde çay suyunu ocağa koyan kaç kişi bilir ve buna ihtiyaç duyar. En fazlası kaç dakikada kaydığını sorgularız, yüz dereceye ulaşp ulaşmadığını değil. Bilimsel yasalar ve kanıtlanmış bilgiler devinim tarzı her yönüyle bütünsel olarak ortaya çıkartılmış deneylerle neden ve sonuçları belirtilmiş olanlardır. Bunun dışında insanlar gerçek olanın bilgisine deneyimleri sayesinde yakın bir seviyede ulaşabilir. Mesela limonun sarı, oval ve ekşi olduğunu hiç görmemiş ve yememiş biri bilmez. Bir kere görüp yedikten sonra yaşam deneyimi olarak öğrenir. Bu onun limonla ilgili genel bir bilgisidir. Ancak limonun tam bilgisi için bilimsel bir analiz yapması veya yapılmış bir analizi okuyup incelemesi gerekir. İçinde hangi vitamin ve mineraller vardır, ona sarı rengini veren nedir, kaç hücreden oluşur... Ne var ki günlük yaşam içinde bilimsel veri ve kanıtlarla yaşamayız. Dolayısıyla gördüklerimizi, algıladıklarımızı her türlü yaşam deneyimimizin birikimi olan o anki bilgi, bilinç, düşünce, duygu gibi bir takım

süzgeçlerden geçirerek onunla ilgili bir kanı edinir ve bir tepki veririz. Anlamaya bilmeye çalıştığımız her ne olursa olsun gözden kaçırıldığımız, göremediğimiz bir tarafı çoğunlukla olur. Hele ki nasıl bakacağımızı bilmiyorsak, yanlış bir bakış açımız varsa gerçek olmayanı gerçek, gerçek olanı gerçek dışı bile sanabiliriz. Bundan dolayı da verdiğimiz tepkilerde hatalar yaparız sonra dönüp hatalarımıza bakar; “ben bunu nasıl göremedim de böyle bir hata yaptım” diye hayıflanırız.

Gerçeklik dediğimiz olgu tek boyutlu, tek bir öze ve biçime sahip olmadığından her bakış açısına aynı yansımaz. Bu o anki görün-gülerden tutunda yaşamın bütün boyutlarıyla algılanışına kadar uyarlanabilecek bir tanımlama. Önümüzde duran bir tepeye bakarken biz yalnızca onun bize bakan yüzünü görüyoruzdur, oysa onun bir doruk noktası, bir arka yüzü vardır. Durduğumuz yerden o tepeye baktığımız anda belki de arka yüzünde bir çiftçi tarla sürüyordur, bir avcı domuz avlıyordur, doruklarında bir geyik doğum yapıyordur. Bunları öğrenmemizin tek yolu konumumuzu değiştirmekle, o tepenin doruklarında dolaşıp sonra arka yüzünü görmekle mümkün olur. Aynı şekilde ilk karşılaştığımız bir insanı dış görünüşüyle ne kadar tanıyabilir ve onunla ilgili ne bilebilirsiniz? Korkak mı, cesur biri mi, şakacı mı, ciddi mi, sıkıcı mı, bilinç düzeyi, düşünceleri, duyguları, ailesi, işi hoşlandıkları, nefret ettikleri, hayalleri... Kim kiminle ilgili bu kadar çok bilgi bilebilir, bilse bile insan diğer tüm

maddeler gibi değişen bir varlık. Onunla ilgili bir zaman bildiğimiz bir süre sonra değişmiş olacaktır. Dolayısıyla da onu tanımlarken “eskiden şakacı biri idi ama şimdi sıkıcı biri olmuş” dediğimizde vurguladığımız şimdi ile eskinin farkını ortaya koyan zaman ve hareket boyutu olur. Burada aslında iki konum değişikliği vardır. O kişiye eskiden bakarken bize şakacı geliyordu ama şimdi hem onun konumu değişti hem de bizim. Belki o hala şakacı ama bizim şaka anlayışımız değiştiğinden artık bize şakacı gelmiyor ya da hem o artık şakacı değil hem de bizim eski şaka anlayışımız değişmiş olabilir.

Bir nesnenin, bir olayın bilgisine nasıl ve ne oranda ulaştığımız bizde oluşan duygu, düşünce ve bilincin nasıl şekilleneceği bakımından büyük önem taşır. Bunu anlamak için bu sefer somut bir nesne değil de bir olayın gerçekleşmesi sürecinde bunun farklı noktalardan nasıl gözlemlendiğini, nasıl farklı algılandığını ve bu farkın düşünce dünyasına nasıl yansıtılacağını görmeye çalışalım. Bir kaza düşünün, hızla yol alan bir otomobilin caddeyi karşıdan karşıya geçen bir yayaya çarptığını faz edelim. O an bu olayı izleyen birçok insanın olduğunu da ekleyelim. Balkonda oturan biri, dükkanın önünde dikilen bir esnaf, kaldırımda duran, yürüyen insanlar her biri bir diğerinden farklı bir noktada durup olayı izlemektedir. Aniden gelişen bir fren sesi, ardından bir gürültü ve havada uçan bir adamın asfalt yola düşerek bir süre yuvarlanması. Birçoğunda ilk duygu içsel bir tepikle gelişen ürperme ya da korku olacaktır. Ama bu her birinde aynı gelişmez, otomobili kullanan bunu daha çok tam bir korku değil de kontrolü elden kaçırmış birinin telaşı ve ne yapacağını bilememe hali

şeklinde yaşar, arabanın çarptığı adam ise belki de korkma fırsatı bile bulamamıştır, üzerine hızla gelen otomobili görünce bütün düşünsel ve tepkisel edimleri dumura uğramış bir halde donup kalmıştır. Olayı çevreden izleyenler için ise soğukkanlı olup olmadıkları gibi birçok öznel durumla bağıntılı farklı tepkiler gelişeceği kesin. Örneğin çok yakında duran biri otomobilin çarptığı adaminkine benzer bir şok geçirecek ve derin bir ürperti yaşayacaktır. Uzaktan balkondan olayı izleyen biri ise belki yalnızca gözlerini kırpacak ve pek istifini bile bozmayacaktır. Peki ya 3-5 dakika sonra ilk şok atlatıldığında ortaya çıkan tepkiler neler olabilir? Taksi şoförü hala ne yapacağını pek bilemez bir halde olsa da bir yandan yerde yatan adamın sağ olup olmadığını öğrenmeye çalışırken bir yandan da kendi akıbeti ile ilgili kaygılar duymaya başlayacaktır. Çevredeki-lerden bir kısmı ambulans çağıracaktır ama birileri de şahit gösterilmemek ve bulaşmamak için oradan uzaklaşmaya çalışacaktır. Balkondan izleyen ise büyük olasılıkla durduğu yerden olaya yeterince vakıf olamadığı için daha yakına gitmek üzere merdivenleri inecektir. Bütün bunlar bizim için bir olasılık çünkü o nesnel süreçte bu olayın her özne üzerinde nasıl bir etki yarattığı ya da her öznenin olay karşısında konumlanışını bilmek için deney ve ayrıntılı inceleme yapmak şart. Burada önemli olan öznenin durduğu yerle de bağıntılı her noktada olayın farklı bir algılama oluşturduğunu dolayısıyla da oluşan düşünceleri ve tepkileri farklı şekillendirdiğini görebilmek. Eminim hiç kimse olayı yaşayan ya da izleyen her noktada aynı algılamanın ve tepkilerin oluşacağını iddia etmez. Böylesi somut bir olayda olduğu kadar daha uzun vadeli genel süreçlerde, nesnel dünyanın bir

uzantısı olan duyguların ve tepkilerin oluşmasında da göreceli- liğin önemli bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Diyelim ki çok sevdiğimiz bir arkadaşımız bizi arayıp sormaz oldu. Bunun karşısında bizde oluşacak duygular, düşünceler tepkiler neler olabilir? Arkadaşımızın çok işi olduğunu düşünebiliriz, ona farkında olmadan kötü bir söz ya da davranışta bulunduğumuzu dolayısıyla da onu küstürmüş olabileceğimizi aklımıza getirebiliriz, başına bir şey gelmiştir diyebiliriz, onun için önemsiz biri olduğumuzu hissedebiliriz, onun çıkarıcı bencil olduğu yönünde kafanızda düşünceler oluşabilir... Liste uzatılabilir, bu olay bizde birbirine yakın ya da çok uzak birçok his ve düşünce uyandırabilir, bir ya da bir kaçını birlikte de yaşayabiliriz. Burada bizim hangi noktadan olaya baktığımız ve o kişiyi yaşamımızda nereye oturttuğumuz, nasıl bir ilişki kurduğumuz belirleyicidir. Eğer kendimize güvenen biriyssek sorunun bizden değil karşı taraftan kaynaklandığına karar verip tepkimizi de ona göre gösteririz. Aradığımızda başına bir şey gelip gelmediğini öğrendikten sonra onu suçlar, niçin aramadığını sorar ve muhtemelen iyi bir fırça çekebiliriz. Tam tersi kendimize güvensiz biriyssek ve olaya bu noktadan bakıyorsak sorunun kendimizden kaynaklandığını dolayısıyla da suçun bizde olduğunu aslında değersiz biri olduğumuzu bunu hak ettiğimizi kesin onu kıracak bir şeyler yaptığımızı düşünmemiz daha büyük bir olasılık. Bu yüzden onu aradığımızda tepkimiz özür diler nitelikte olacak hatta belki de hiç aramayacağız. O zaman şunu söylemek mümkün, kişiliğimizi olduğu kadar o anki psikolojimizi, genel ruh halimizi yakından etkileyip şekillendiren temel faktörlerden biri olaylara, olgulara,

nesne ve süreçlere hangi açıdan bakıyor olduğumuzla yakından ilgili.

Benzer durumlar toplumsal tepkilerde de gözlemlenebilir. Bir insanı öldürmek kötüdür değil mi? Öldüren lanetlenir ve dışlanıp hapsedilerek cezalandırılır. Ama aynı eylem bir savaş esnasında oluyorsa öldüren kahraman ilan edilir. Hatta ne kadar çok adam öldürmüşse o kadar övgü alır. Oysa eylem aynı sonucu doğurmakta, başka bir insanın hayatına son vermektedir. Demek ki toplumsal hafıza, bilinç ve beraberinde toplumsal davranış ve tepkilerin oluşması o toplumun içinde bulunduğu coğrafi, kültürel, sosyal, siyasal evrimleşme süreci ve yanı sıra hangi koşullar içinde bulunduğu gibi birçok bağintısıyla beraber kendi devinimi içinde ele alınmadan anlaşılamaz.

Gerçekliği kavrayışımız ne kadar çok yönlü ve derinlikli olursa yaşamı, toplumu, kendimizi, toplumla ilişkimizi, nereden gelip nereye gittiğimizi o kadar iyi görebiliriz. Bunu yapmamızı sağlayabilecek en iyi araçlardan biri elbette ki sanat. Hoş vakit geçirme ve eğlence olmanın ötesinde hem dili hem gösterme yeteneği hem de zengin aktarım yollarıyla sanatsal yapıtlar ya da bir bütün olarak her türlü sanatsal faaliyet toplum ve insan üzerinde tahmin edebileceğimizden de fazla bir etkiye sahip. Bunun iki yönü var; birincisi o üretimin aktivisti olarak yazarı, çizeri, yönetmeni üzerinde yaratıcılığın, yaratmanın doğallığında getirdiği kendini daha üst düzeyde ifade etme ya da var etme olgusu. İkincisi, ortaya çıkan eserin hitap ettiği insanlarda yaşama daha başka açılardan daha başka bir bakışla bakmalarını sağlayarak onlarda değişirici bir etkiye bulunması. Birincisi bireyin toplumla ilişkisini içerirken ikincisi toplumun kendi gerçekliğini daha

bütünlüklü fark edebilmesini kapsar. Bu yolla insanlar kendi dar küçük pencereleri dışında daha farklı perspektiflerden dünyaya bakabilir, kendi algılarıyla ulaşabildikleri yaşamları dışında devam eden başka yaşamları ve o yaşamların bütünlüğü içinde yabancıları olmadıkları ayrıntıları keşfedebilirler. Daha önemlisi her gün aldığımız gıdalar fiziksel aktivitelerimiz ve sağlığımız için nasıl gerekliyse sanatsal faaliyetler de toplumsal olarak ruh dünyamızın beslenmesi ve sağlıklı olabilmesi için o denli önemli. Aksi taktirde vitaminsiz kaldığı için fiziksel olarak zayıf düşüp hastalanan insanlara döner ruhsal düşünsel bir çoraklaşma yaşardık ve yaşarız.

Tam burada durup bu meseleye bir de başka yönden bakmakta yarar var. Sanat'ı gerçeklikle, doğayla, toplumla ve toplumsal ilişkilerle bir şekilde ilişki içinde görüp böyle ele alan felsefi bir yaklaşım açısından buraya kadar ortaya koyduğumuz saptamalar son derece yerinde. Ancak bir de bütün bu bağintılarından kopartan, kuralsız, amaçsız, oyunsal başlı başına bir edim olarak gören, maddi gerçekliği yadsıyan felsefi yaklaşımlar söz konusu. Bu açıdan bakıldığında ise gerçeklikle uğraşmak, sanatsal bir çalışmayı gerçeklikle ilintilendirmek, gerçekliği daha bütünlüklü veya o bütünlüğün içinde duran bir parçasını daha derinlikli ele alma çabası çok da bir anlam taşımaz. Dolayısıyla bir eserde içerikten çok biçim önem kazanır. Bir içerik olacaksa da biçimi daha gizemli, daha çekici ve görkemli hale getirmesi açısından önemli görülür. Bu iki felsefi yaklaşımın kökenine inmeyi denerken yalnızca tarihsel olarak hangi çağda ortaya çıkıp, nasıl bir gelişim gösterip, günümüzde nasıl ürünler ortaya koydukları ile ilgili yapacağımız bir irdelemenin ötesine

geçip felsefi olarak nereye dayandıklarını da anlamaya çalışacağız.

Her akım kendi felsefi yaklaşımı doğrultusunda değerlendirildiğinde nitelikli eserlere öncülük ettiği gibi diğer yandan hiçbir iz bırakmayan yüzeysel birçok çalışma da ortaya koymuşlar. Özellikle öne çıktıkları çağ ve toplumsal koşullar göz önüne alınarak değerlendirildiklerinde ileri ve geri, olumlu ve olumsuz yanlarını bulgulamak zor değil. Ancak geldiğimiz noktada gerçekçi ya da gerçeküstü ve Post modern bütün bu akımları eleştirel bir gözle yeniden incelemek kaçınılmaz görünüyor. Çünkü çağımızda görünüşü güzel ama hani yendiğinde ne tadı ne de bir besin değeri olan hormonlu meyve ve sebzeler nasıl ki manav tezgahlarını doldurmaya başladıysa sanatsal çalışmalarda da içeriğin çoraklaştığı, biçimin kendini tekrarlar hale geldiği, sığlaşmış ürünler çevremizi giderek daha da fazla sarıyor. Ta yüz yıl önce ortaya konulmuş kalıpsal tanımları, biçimleri değişmez bir kılavuz olarak görmek bizi gelişmekten, kendimizi aşmaktan alıkoyuyor.

İçeriğin oluşması, dilde anlam ve üslup ilişkisi, konu, karakterler, kurgu bu başlıklar genel olarak irdeleyeceğimiz konular. Böylesi kapsamlı bir irdelemeyi yaparken rölativizm (diğer isimleriyle görecelik ya da izafiyet) ile kuantum fiziği ve bu ikisi arasındaki ilişkiden doğan felsefi yaklaşım bizim için bir çıkış noktası olacak. Böyle bir niyetle yola çıkarak eskiyi sorgulayıp onu aşmaya çalışmak doğal olarak bir takım eleştirileri de beraberinde getirecek, bunu şimdiden öngörmek mümkün. Yanı sıra farklı bir yaklaşım arayışı içine girince, bu farklı yaklaşımı da sorgulamak oluşan boşlukları doldurabilmek açısından gerekli. Bu yanıyla bu

kitabı okuyan birinin getireceği en önemli eleştirilerin başında “şüphecilik” olacağını söyleyebiliriz. Öyle ya diyelim ki ortada bir nesne, bir olay, olgu veya bunlara ilişkin bir bilgi var. Maddi gerçeklikten yola çıkılarak elde edilen bu bilgi, duygu veya düşünce acaba doğru mu? İzafiyetin yaşamda karşılığının ne anlama geldiğini ve kuntum fiziği ile nasıl bir bağıntı içinde olduğunu sorgulayan biri bu soruyu soracaktır. Çünkü duyu organları ve algılarla edinilen bir bilgi ne kadar tam ve kesin bir bilgi olabilir? Buna bir de o devrim içinde ortaya çıkacak rastlantısal olanın etkisini ve akıp giden zaman içinde ortaya çıkacak olan değişim faktörünü de katarsak bu durum bize edindiğimiz bilgiyi sürekli sorgulamamız gerektiğini gösterir. Şüphecilik ilk olarak Antik çağ yunan felsefesi içinde sofistlerde ortaya çıkar. Thales’ten sonra Protagoras (485-411) tarihteki ilk şüphecilerdendir. Protagoras kendince ta o çağda şüpheciliğini “Her şeyin ölçüsü insandır, her şey bana nasıl görünürse benim için böyledir, sana nasıl görünüyorsa sana öyledir, üşüyen için rüzgar soğuktur, üşümeyen için değildir, her şey için birbirine karşıt iki söz söylenebilir,” der. Buradan yola çıkan biri eğer “bütün insanlar için geçerli kesin bilgi bulunamaz, bu yüzden de maddi gerçeklik yoktur,” şeklinde bir yol izlerse nihilizme (hiççilik) varır. Ki öyle de olmuş. Leonginoi’li Gorgios “Hiçbir şey yoktur, varsa bile insan için kavranamaz, kavransa bile öteki insana anlatılamaz” şeklinde bir sonuca varmış. Ancak konuyu böyle değil de bizim yaptığımız gibi Einstein’ın bilimsel olarak kanıtlanmış İzafiyet (rölativizm) teorisinden yola çıkarak gerçeklik hakkındaki bilimizi çok yönlü daha güçlü ve derinlikli hale getirmek için kullanılırsa çıkan sonuç bunun tam tersi olacaktır.

Yapmaya çalıştığımız bu ikincisi, bir aracı nasıl ve nerde kullandığımız önemli; o iyi olana da hizmet edebilir, kötü olana da. Bir soruyu nasıl ve nerde sorduğunuz önemli. Bu sizi yanlış olana da götürebilir doğru olana da. En doğru bir düşünce veya felsefe bile eğer yerli yerinde kullanılmıyorsa ondan yanlış sonuçlar çıkarılıyorsa doğru olmasının ne önemi kalır. Bu tıpkı diyalektik materyalizmin özünü kavramayanların onu bir dönem yapılmış, o dönemde yaşanan bir meseleye ait tespitleri mutlaklaştırıp her dönem geçerli saymasına, değişmez olarak görmesine, göstermesine benzer. Şüphecilik için de tarihsel olarak incelendiğinde antik çağ köleci toplumundan feodalizme geçiş sürecinde öne çıktığı söylenir. Dönemin düşünürleri toplumsal olarak yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu sezinlerler, var olan tıkanma ve bunalımı görüp şüpheye düşerler. Aynı şekilde Rönesans şüpheciliği de feodalizmin yıkılması döneminde kendini gösterir. Bu durum bir anlamda içinde yeni olanı arayışı barındırır. Ne var ki hiçbir zaman doğru bir tarzda kullanılmamış, daha çok maddi olan gerçekliğin reddine ve hiçbir şeyin bilinemeceğine vardırılmış. Öte yandan diyalektiği bir dogma olarak kavrayanların bir çoğu genelde, “çağdaş bilimsel, felsefede şüphecilğe yer yoktur. Pratiğe uygulanabilen kuramdan şüphe etmek olanaksızdır” gibi dogma bir yaklaşım sergilemiş. Bu yaklaşım da bizi hiçbir şeyi sorgulamamaya, bize sunulanı değişmez doğru olarak kabul etmemiz gerektiğine götürür. Oysa bir dönem Newton’un kütle çekim kuramı en doğru ve uygulanabilir kuram olarak görülüyordu. Buna göre dünya güneşin çekim gücü sayesinde onun etrafında dolaşıyordu. Ancak Einstein’ın genel görelilik kuramı bu “doğru’yu”

yıktı. Yeni teoriye göre aslında dünya uzayda en kısa yolu izlediği için güneşin etrafında dönmektedir. Yine bir başka çarpıcı örnek; bir dönem Oklid geometrisi değişmez ve tek doğru olarak kabul ediliyor ve buna göre bir doğruya yalnızca bir paralel doğru çizilebileceği söyleniyordu. Fakat Oklid geometrisi Einstein’ın uzay zaman birliğini açıklayamıyor, bu an-cak bir başka geometri ile Reiman geometrisi ile mümkün oluyordu. Bu yeni geometriye göre ise bir noktadan bir doğruya paralel çizilemez, çizmeye çalışıldığında mutlaka bu iki “paralel” doğru bir yerde kesişir. Yani uzun lafın kısası her doğru bir yerde birleşir. Doğrular aslında kütle tarafından bükülen eğrilerdir.

Bu nedenle bilinemezciğe kapıları kapattığı sürece bir miktar şüphe duymak var olanı sorgulayarak gerçekliği daha bütünsel olarak kavramanın aracına dönüştürmek devrimci ve ilerici bir yaklaşım olacaktır. Diğerleri ise bizi ya nihilizme, yani yaşamın anlamsızlığını savunmaya ya da verili olanı değişmez bir dogma olarak görmeye götürür. Bu da bugün sanatta ortaya çıkan yüzeyselleşme ve tıkanmada olduğu gibi bir durumu doğurur.

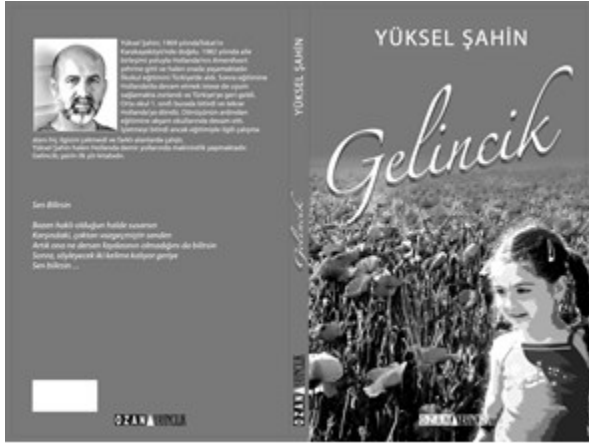
“Bir sorun varsa ta başa dönüp alınan yol gözden geçirilmeli, çözüm genellikle sorunun içinde saklıdır” denir. Aynı şekilde gelişmek, ilerlemek, yeni boyutlar yakalamak, kendini aşmak için geçmişte ortaya konulan ama günümüz ve gelecek için geri olan bazı yaklaşımların yadsınması olması gerektir ama hala ileri özellik taşıyan ve bizi ileriye taşıyacak olan yaklaşımların alınıp benimsenmesi de gerekir. Bunu yapabilmek için ise doğru soruları doğru zamanda sorabilmek ve daha gelişkin bir noktaya ulaşarak çıkış yollarını yakalamak, bulmak ve göstermek bir o kadar önemli.

Gelincik Yaprağına Nakış Edilen Şiirler

KADİR BÜYÜKKAYA

Kimi şairler dağların doruklarına vurgundur, dağ yamaçlarında yeşeren bin bir çiçeği konu ederler şiirlerine. Bütün nebat çeşitlerini bir bir bilirler. Renk ve kokularıyla aşinadırlar. Bu yüzden bütün şiirleri kekik, reyhan ve nergis kokar.

Kimi ozanlar geleceğe dair bütün umutlarını bir buğday tarlasında sarı başaklara yükler. Zamanı geldiğinde tohuma durur umut. Esen ılık bir yel ile saçılır toprağa tohumlar. Gün gelir kök salar, boy verir serpilir dört bir yanda. Böylesi şairler şiirlerini toprak ve doğaya adar. Yazdıkları şiirler toprağın bereketini, tohumun bitmek tükenmek bilmeyen devinmesini anlatır insanlığa, durmadan usanmadan.

Kimi şairler doğup büyüdüğü topraklarda susturulan içli kaval seslerine hasrettir. Arar durur gecelerin sessizliğinde. Kaleme aldığı şiirlerinde yaşlı bir çobanın kavalından çıkan bir eski zaman ezgisinin sarhoşluğu vardır. Yazdığı şiirler insanın başını döndürecek kadar gizemlidir. Okuyunca insan bu şiirleri dünden bugüne, bugünden yarına savrulur habire. Geçmiş geleceği bir arada yaşayarak hem kendisi olur hem de bir başkası. Kimi şairler çıkmaz sokaklarda ve istasyon peronlarında sabahlar. Sessizlik dipsiz bir kuyu, kimsesizlik ucu zehirli kör bir hançerdir onlar için. Uzaklaşan trenlerin penceresinden raylara hüznün ve keder dökülür onların üstüne. Yorgun ve bitkin yüreklerinde hüznün ve keder birikir. Karanlık gecelerin

sessizliğinde dölenen mısralar gün doğumunda şiire dönüşür ve gün boyu ağıt yakar ayrılık denen püsküllü belaya.

Kimi şairler dost eteğinde doğurur şiirlerini, dost kucağında büyütür türkülerini ve onlarla paylaşır başa bela dertlerini. Bütün şiirleri buram buram vefa ve dostluk kokar. Yazdıkları şiirler özlenen yaşamın iksiri gibidir. Muradına ermemişlerin elinde bir tutam derman olur.

Kimi şairler çeşmi siyahtan yemiştir vurgunu. Bütün şiirleri yarın zülfüne gözyaşı döker durmadan. Şair endamına vurulduğu bir sevgilinin derin sevgisine yer açmıştır yüreğinde. Bütün gönül kapılarını ona açmıştır sonuna kadar. Anadan, babadan önce onu konuk etmiştir gönül köşküne. Baş köşeye buyur etmiştir onu. Şairin sevda kapısından içeriye buyur ettiği sevgili bazen onu ihya eden bir melek, bazen de nefesine kasteden hain bir felektir. Yer bitirir şairi. Dünyası tersine dönen şaire aşk ve sevdaya dair yetim ve öksüz şiirler yazmak düşer.

Kimi şair aşkın izini bir gelincik tarlasında sürer. Bahar gelip gelincikler yaprak yaprak açtığında şair gelincik tarlasına koşar ve her gelincik yaprağında sevgilisinin kokusunu ve rengini arar. Bazen bulur bazen bulamaz ama aramaya hep devam eder. Onun için gelincik yardır, her bahar, yar ise gelincik.

Şair arkadaşımız Yüksel Şahin'in Kasım 2016'te Ozan Yayıncılık'tan çıkan şiir kitabında aşka ve sevdaya dair boynu bükük yetim şiirler vardır. Şiirlerinde tam anlamıyla nokta vuruşları vardır. Söyleyeceklerini dağ bayır dolaştırmaya lüzum görmez. Yara olan tarifsiz özlemini sıkıştırmış iki-üç kelimelik şiirlere ve tutuşturmuş sevgilisinin eline. Böyle yapmakla ne kendine ne yare ne de okuyucuya eziyet vermek ister.

Şiir özlü söz söyleme sanatıysa ve şair de bunun usta mimarıysa eğer, Yüksel Şahin bunun hakkından fazlasıyla gelmiştir, diyorum.

Savrulduğu Hollanda coğrafyasında ekmek kavgasının yanı sıra şiirler yazan şair Yüksel Şahin'e bol ilham diliyorum...

Gelincik

YÜKSEL ŞAHİN

Kaldığım Şehirde Yalnızım

Yokluğunu en çok hissettiğim günlerdir bu
soğuk günler
Yalnızlığında kaldığım bu şehrin kalabalığında
tek başıma

Sessizce

Bir gün en ummadığın anda ölebilirim
Arkamda en güzel şiirlerimi miras bırakarak,
sana ait
Giderken seni de öldürebilirim
Sessizce içimde

Anam Kadar

Durup dururken sordu; “beni ne kadar seviyorsun”
Ben birden kala kaldım
Ne diyeceğimi bilemedim bir an
Çok desem az gelir
Canım kadar desem, olmaz hafif kalır
Çünkü ben onu canımdan daha çok seviyordum
Sonra tutup, “anam kadar” dedim birden
Baktı bana
Sonra usulca kalktı ve çekip gitti
Anlamadı, onu ne kadar sevdiğimi

Alev Alev

Hani; insan vücudunun yüzde altmış beşi su idi?
Nasıl oluyor da senin yokluğunda, içim alev
alev yanıyor?

Arif Baş Öykü Ödülü 2017

9 Şubat 2012’de yitirdiğimiz Köy Enstitülü eğitimci-araştırmacı-yazar Arif Baş’ın anısını yaşatmak amacıyla ailesi tarafından her yıl verilmek üzere bir öykü yarışması düzenleniyor.

Yarışmaya katılma koşulları:

- 1) Yarışmaya 1 Ocak 2016- 15 Mart 2017 arasında yayımlanmış öykü kitaplarıyla ya da yayıma hazır öykü kitabı bütünlüğündeki dosyalarla katılabilirler.
- 2) Ödül tek bir yapıta verilir, bölüştürülmez.
- 3) Yarışmaya katılacak öykü kitapları ya da dosyalar daha önce ödül almamış olmalıdır.
- 4) Yarışmaya, yayınevleri de kitabını yayımladıkları yazar adına (onayını alarak) katılabilirler.
- 5) Yarışmaya gönderilen öykü kitapları ve dosyalar iade edilmez.
- 6) Yarışmaya yazarın yakınları ve jüri üyeleri katılamazlar.
- 7) Yarışmaya son katılma tarihi 31 Mart 2017 olup postadan kaynaklanan gecikmelerden jüri üyelerine Baş Ailesi sorumlu değildir.
- 8) Yarışma sonucu her yıl temmuz ayının sonunda açıklanır ve ağustos ayı içerisinde yazarın kurduğu Arif Baş Açık hava Müzesi’nde yapılacak törende oğlu Oğuz Baş tarafından ödül kazanan yazara verilir.
- 9) Ödül tutarı 1500 liradır. Ayrıca ödül kazanan yazara, Arif Baş’ın kitaplarından oluşan bir paket ve plaket verilir.
- 10) Seçici kurul: Erol Toy, Öner Yağcı, Salim Taşçı, Saygı Öztürk, Celal İlhan ve Haydar Eroğlu.
- 11) Yarışmaya katılacak öykü kitapları ve dosyalar 7 adet olarak aşağıdaki adrese gönderilmelidir.

Adres: Oğuz Baş Atatürk Caddesi No. 151/1
İznik/Bursa

Üç Onluk Eski İki Boncuk

ÖZGE ORHAN

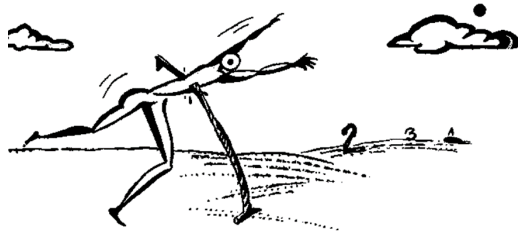
Yaşım üç onluk eksi iki boncuk
Sayı sayıdır boncuklar
Bizler, saymayı severiz.
Boncuk boncuk işlenmiş bir marifet gibi yaşanır buralar
Marifeti kendinden
Her gün daha becerikli ellerle
Arada biraz beceriksiz.
Bir otopsi izledim, yakından.
İp koptuğunda her yere dağılan boncuklar en umulmadık yerlere gider hani
Evin bir köşesinde bucağında
Beklenmedik günün birinde karşına çıkar
Artık işe yarayacağı bir yer yoktur
Tüm eşyalardan uzak
Tüm eşyalara uyumsuz
Uzaklardan gelen bir benzemez.
Geçmişten kopuşu pekiştiren
Birazdan daha hüzünlü bir tozlanmışlık.
Otopsi demiştim
Yüzler, ince bir keskiyle çizilen noktadan tutulup maske gibi soyulabiliyor
Maske, filtre misali bedende.
İçeriden dışarıya bakarız biz, filtreli
Sonra dışarıdan içeriye, sonra tekrar içeriden dışarıya
Git gide daha filtresiz.
Bir çocuğa karşıdan karşıya geçmeyi öğretmek gibi
Önce sola
Sonra sağa, sonra tekrar sola.
Bizler, saymayı severiz
Sayarak anlamayı da
Bir onu biliriz de ondan
Anlamamaksa hep bir huzursuz.
İp koptuğunda özgürlüğünü ilan eden o boncuk nasıl gitmiş oraya, hay allah!
Oysa ki, boncuk boncuk işlenmiş bir marifetin içinde
Saymayı unutmak bir hüner.
Bazen tüm boncuklar, bir ve bir...

Ben Seni Neden Sevdim

ALİ ŞERİK

Babalar çaresizliklerini kızlarının saçlarının arasına saklasın diye mi
ben seni sevdim
Analar çocukların kefenlerine sarılsınlar diye mi sıcak tuttular ellerini
ben bunun için mi sevdim seni
Düşündün mü hiç
kayıp olan insanların adlarıyla
kaç kez kendi adımız yazılır
Nöbet sırasında kaç asker ölürüm diye korkar
kaç insan çaresizliğini kına gibi evinin duvarına sürer
kaç insan acısını her sabah bohça katlar gibi sırtına bağlar
kaç insan ağlayacağı gözyaşlarını yanında taşır

Babalar ellerindeki uçurtmaları
çocukları için dilensin diye mi
bırakırlar sonbaharın gökyüzüne
Eteklerinin üstündeki çiçekleri kızlar
sevdiklerinin tabutlarının üstüne serpiştirmek için mi yanında taşırlar
Yurdumun bir yerinden bir yerine giderken insanlar
öz kimliklerini saklasınlar diye mi ben seni sevdim
Ben onların doğduğu toprakların üstündeki bulutları görürsem
ve onlar benim doğduğum evin üstündeki bulutları görürse
aynı otlar yetişirse bahçelerimizde
okulda çocuklar aynı kara tahtaya bakarsa
kanımız çoktan kanımıza karışmış
düşman kılmışlarsa birbirimizi birbirimize karşı
ben bunun için mi seni sevdim

Schilderij Van Een Meisje In Een Bordeel

— ◆ —
ALİ ŞERİK

Haar vingers zijn lelijk geschilderd
onherkenbaar, geen aandacht waard
alsof de vingers niet bij het lichaam horen
maar alleen dienen
om haar benen rechtop te houden

De bezoeker kan zien
hoe wit haar vlees is
haar ogen zijn moeilijk te herkennen
in de schaduw van haar voorhoofd

Haar voeten zijn niet geschilderd
in het centrum van de aandacht
de schaamharen
tussen haar dijen

Ze kijkt door de schilderij
alsof elk personage voor de muur
een klant is, gevoelloos
met haar rug leunt ze tegen iets
wat niet van belang is
Haar benen nog steeds recht omhoog
gesteund door die lelijke vingers

Uitzichtloos blijft ze turen
een klant die haar zo ziet
herkent niets
verblind door genot opent iemand de deur

Yakında Çıkacak Kitaplar

